

1918

Λοιπόν, απόψε είναι πεζή και μοιάζει έμένα ή δύση.
Λεωμιάζοντας τὰ χρώματα χουμίζον βιαστικά
τὰ ούνεφα, άνεμόδαρτα, μονητά, χειμωνικά,
σὰ χωριανής άσπρόρουχα κακόβγαλτ' από πλύση.

Ψυχρό τ' άγέρι σου βασιτῆ τῆ μήτη. Θα χιονίση.
Όσοι περνοῦνε σου πετοῦν δυό βλέμματα κακά.
Μιά γρίνα— ὦ γρίνα! στις λασιπές ἔχουν δυό γάτοι άρχίσει
και ξεφωνοῦν. Θα συζητοῦν κι αὐτοί πολιτικά.

—Φέρτε μὰ λάμπα.—Σώθηκε!—Τι σώθηκε;—Τὸ γκάζι...
Νᾶμονν Δημόκριτος νὰ πῶ μὲ γέλοια : δὲν πειράζει,
μὰ νέτος εἶμ' ἐγὼ ποιητής και ριμαδόρος σκέτος...

Κ' ἕνας μπακάλης γείτονας πῶχει τὸν κόσμο πνίξει,
ἀπήλωσε τῆ λάμπα του και σι' ἄσπρο στόρι— ὦ πλήξη!
Ξυλοσαλεύουνε δυό σκιές—σὰ Φασουλῆς και Περικλέτος.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ

Κ' Η ΙΔΕΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΑΣ

(Συνέχεια από το προηγούμενο φυλλάδιο)

Για τον άνθρωπο της λίθινης εποχής, ο πόλεμος στάθηκε βίβλια και σκοπός και φ. νέρωμα κι ανάγκη. Είχε σκοπό να ζήσει, και σκότωσε το άγριο θηρίο που θα του έδινε τη σάρκα του. Είταν ανάγκη να κρύψει τη γύμνια του από τους ματίτσους των ανέμων, κ' έσκασε το βράχο το σκληρό και τον κακόμouτρο. Για να φανερωθῆ, έσπριζωσε τα φθονερά τ' άγκάθια, που του φράζαν το δρόμο προς τις ελεύθερες κ' ήλιόλουστες καρφές. Έστισε τον πόλεμο στη φύση — άγια δουλειά. Η κληρονομιά της έδωσε στον άνθρωπο δουλεύειρα κάθε δύναμη και του χάρισε τη ζωή πιο ελεύθερη και πιο εύτυχημένη.

Θά ήρθε όμως στιγμή, που ο πρώτος άνθρωπος βρήκε την τροφή έτοιμη στα χέρια του αδελφού του. Τον σκότωσε και την έφαγε, ή σκοτώθηκε για να την φάγη. Που να φανταστή, μέσα στο σκοτάδι της φτώχεις τον διανοητικότητα πώς ή γῆ μπορούσε να θρέψη και τους δυο και πώς τα χέρια του αδελφού του, ένα μένα με τα δικά του, και με του άλλου, και με των άλλων, μπορούσαν να γένουν άτέλειωτη πηγή μακαριότητας. Ο πόλεμος, ο αδελφοκτόνος ρίζωσε μέσα στις καρδιές. Κ' ή κληρονομιά του στάθηκε πιο δυνατή από κάθε λογική σκέψη, και κατάντησε, μέσα στα χρόνια και μέσα στα ζέρια επιτηδείων άρχηγών, όχι πια το φανέρωμα της ζωής, μα το πιο τυφλό φανέρωμα του ανθρώπινου εγωισμού.

Άς πούμε τη λέξη : κατάντησε συνήθεια. Και συνήθεια, που δύσκολα θα ξεριζωθῆ από την καρδιά της ανθρωπότητας. Γιατί κ' οι προϊστορικές εποχές, οι εποχές δηλαδή εκείνες, όπου ή σκοτισμένη συνείδησή μας παρδένουνταν το κακό σαν κάτι φυσικό και άξεδιάλυτο, είναι πολύ πιο άπερ-ντες απ' τις λιγόχρονης ιστορικές μας εποχές, όπου μας επιτρέπεται να έχουμε κάποιαν άπαιτηση από την κρίση και τη συνείδηση των λαών. Ο άνθρωπος ζῆ τουλάχιστον εκατό χιλιάδες χρόνια. Κ' είναι φυσικό συνήθεια που ριζοβόλησε χίλιους τουλάχιστον αιώνας, να βασιάζη κι άλλους τριάντα, κι άλλους πενήντα, κι άλλους εκατό. Δεν υπάρχει όμως λόγος να διοτηρηθῆ για πάντα άφειδ είσαι φυσικό κι αυτό, να ξυπνή με τα χρόνια ή ανθρωπινή

συνείδηση, και να εξετάζη, να κρίνη και να οδηγῆ — καθώς έχουμε χίλια παραδείγματα — κάθε πεποίθηση και κάθε πράξη των αιώνων.

Κ' έδω, δεν άντέχουμε στην επιθυμία να φωτολούσουμε τα γράφομενά μας με μίαν από τις βαθιές κι άστραφτερές εκείνες φράσεις του Pascal που άγκαλιάζουν τους αιώνας, με τη φράση του εκείνη που δυο αιώνας πριν από το Δαρβίνο έλεισε μέσα της όλη την ουσία της εξέλιστικής δοξασίας : « Η συνήθεια είναι μιá δεύτερη φύση που καταστρέφει την πρώτη. Γιατί τάχα ή συνήθεια δεν είναι φυσική ; Φοβούμαι πολύ μήτω; ή φύση είναι μιá πρώτη συνήθεια, καθώ; ή συνήθεια είναι μιá δεύτερη φύση. * Κ' είσαι, εκείνο που ονομάζουμε φύση, ιδιοσυγκρασία των ανθρώπων δεν είναι άραγε τα διαδοχικά εκείνα φοριώματα που έδωσε ο δέμα ή συνήθεια και που μάς φέρτωσε στη ράχη ο άταβισμός. Κι όταν ή λογική των ανθρώπων άναλύση όσο πρέπει, κι όταν ή συνείδηση των ανθρώπων καταδικάση όσο πρέπει την ιδέα της πατρίδας και του πολέμου, δὲ θάρρη άραγε μιá μέτρα, όπου ή πολεμική φύση του πατριώτη που τον σπρώχνει προς το θάνατο και τη σφαγή, αλλάζοντας σ'γα σιγά, θα καταντήση στην ειρηνική φύση του κοσμοπολίτη, που θα του χαρίση την άσφάλεια και την ήσυχία της ζωής ; Γιατί ίσια ίσια, αν υπάρχει ένας νόμος φυσικός, και ο νόμος που είναι, αιώνας, αυτό; είναι ή διατήρηση της ζωής, ή αυτοσυντηρησία. Το αίσθημα που δυναμώνει τον πολεμιστή δ'ν είναι, καθώ; λάν οι πατριώτες, το κοινό κολό, ή γενική εύτυχία της πατρίδας. Είναι καστρικά και ξάστερα το μίσος που νοιώθει για του; έχθρού; Κ' ή έχθρα αυτή δὲ γγενιέται πάλι από την αντίληψη του; κινδυνύει ή πατρίδα. Έχουμε καθώ; είλαμε στην ιστορία παραδείγματα στρατών που πολέμησαν λυσσιόσμένα για ξένο λογαριασμό. Είναι το ψυχόρητο εκείνο που τράφηκε με χίλιων αιώνων άγοιότητα και που φουντώνει σπάνοντας κάθε λεπτό έξωτερικό μας λοίστρο, μόλις το δικαιολογήση για να το εκμεταλλευθῆ ή επίσημη πολιτική μας συνείδηση. Κ' είναι μαζί μ' αυτό και περισσότερο απ' αυτό το αίσθημα της αυτοσυντηρησίας, οί βαθμό άνάλογο πάντα με το μέγεθος του κινδύνου. Σκοτώσω για να μη με σκοτώσουν. Κ' είσαι, σ' έποια βάση κι αν στηρίζουμε πάλι το φαινόμενο του πολέμου είναι άδύνατο να σταθῆ. Αν είναι συνήθεια, πρέπει να λείψη και θα λείψη, γιατί είναι κοιαστρεπτική. Κ' είναι πάλι περιττό να πάγω στο θάνατο για να δείξω πώς δὲ θέλω να πεθάνω.

Μ' αν εξετάσουμε την πατρίδα κι από το μέρος της το πιο πρακτικό — άς πούμε και το πιο άληθινό, για να εύχαριστήσουμε τους έννευρίζουνται από τις ιδεολογίες, άταράλλαχτα όπως οι ταύροι από τ' ώραιότερο χρώμα του φωτός — αν εξετάσουμε την πατρίδα σαν πράγματα ζωτικότητας ή γέννηκαν τόσοι λαοί που είτε από χαρακτήρα, είτε από άνάγκη περιόρισαν τη ζωή τους στα στρατόπεδα ; Η Ρώμη — και πέρνουμε τη Ρώμη, σαν το πιο τρομερό και ένσυνείδητο στρατιωτικό κράτος — εξαπλώθηκε στον κόσμο. Έσπριζε τον πατριωτικό της εγωισμό και πλάσσει από κάτω του; και ξένους κι αντίθετους λαούς, οί σιδερένια δίχτυ που σφίγγει σε μιá κοινή κατιδίχη τα

πιο ασύμφωνο ηθικό. Κι αποθέωσε τ' όνομα της δύναμης άπάνω στον παγ-όσμιο βωμό. Ίσως οι έξωτερικές μορφές της κοινωνικής ζωής, ή βιομηχανία, τó εμπόριο, οι τέχνες, οι νόμοι γενόντανε, για μιá στιγμή, πιο τέλειες από τó συναπάντημα τών λαών. Μά βάθαινε περισσότερο και περισσότερο σάειζε ή πληγή που είχε ανοίξει στην καρδιά του άρχαίου κόσμου ή δεισιδαιμονία της ρωμαϊκής πατρίδας. Και τó πιο βαθιά κι άπαραίτητα στοιχεία της κοινωνικής ζωής, ή πίστη, ή συνείδηση, ή έλευθερία, αδυνατάζαν και χλωμαίναν και μαραίνονταν, σά λεπτά κ' εύγενικά λουλούδια, από τόν όρμητικό βοριά που άναστατώνε, μά και που πάγωνε τις στρατιωτικές καρδιές της Ρώμης. Οι νόμοι υπερασπιζόντανε τούς σκλάβους μά ή σκλαβιά δέν είχε ποτέ ριζώσει τόσο πλαταιά και τόσο άπόλυτη. Ή ιδεολογική κ' ήρημη αδυναμία της ξεπεσμένης Άνατολής, τó λεπτό έλληνικό φώς γλύστρησε άπάνω στον άισαλένιο θώρακα της Ρώμης, χωρίς νά τόν τρυπήση για ναύρη την καρδιά. 'Ο Παύλος Αιμίλιος πουλεϊ στην Ήπειρο εκατόν πενήντα χιλιάδες νικημένους για νά μοιράση τó χρήμα στο στρατό του. 'Ο Καίσαρ εύχαριστεί τούς θεούς, γιατί ξεριζώσε τή Γαλατία, έριξε στη δημοκρασία πενήντα τρεις χιλιάδες κατοίκους του Namur, κ' έσφαξε, μέσα στο Avaricum σαράντα χιλιάδες άσπλο λαό. 'Ο κόσμος είταν, καθώς λέγει ο Cantu, σαν έν' άπέραντο μεταλλείο χρυσού και σαν έν' άπέραντο παζάρι σκλάβων. Ή διαταγή της Πατρίδας είταν ίερή, όχι, γιατί είταν δίκαιη, μά γιατί είταν διαταγή της πατρίδας. Και στο βωμό της άπάνω θυσιάζονταν ή έλευθερία τών λαών, όχι άφοδ κριθούν από τή δικαιοσύνη, μά άφοδ καταδικασθούν από τή νομιμότητα. Κ' έρχεται κατόπι ο Αύγουστος. Και για νά δικαιολογήση τó μοναρχικό του δεσποτισμό, δίνει στην άδικη νομιμότητα του δημοκρατικού δεσποτισμού, στη φρίκη όπου στηρίχτηκε ή όρχή της πατρίδας, τή σοβαρότητα και τήν αίγλη μελετημένου σχεδίου, για τó καλό της άνθρωπότητας. Και ξεφωνίζει στους νικημένους, στους καταστραμένους και στους φτωχούς τήν ειρήνη — τήν pax romana! Τι λιγότερο έκκεμε ή Ίερή Έξέταση διαν έκατε τούς άνθρώπου; για τή σωτηρία της ψυχής τους;

Κ' επιμέναμε λιγάκι περισσότερο σ' αυτό τó σημείο, γιατί από έδώ πήρε τήν άρχή του κάθε ιμπεριαλισμό; και κάθε μιλιταρισμό που μιμήθηκε άργότερα και παράκαιρα τήν κοσμοκράτειρα τή Ρώμη.

Αυστηρισμένη κοσμοκράτειρα! Πέρασαν μόλις τρεις αιώνες από τó κορύφωμα της δόξας της και δίχως νά τó φαντάζεται, είχε θυσιάσει για τ' όνομά της τó πιο άληθινά, τó πιο άνδρικό της παιδί. 'Ο λαός της, άνακάτωμα ξένων λαών, ζητιάνευε τώρα στους δρόμους της Ρώμης τó ψωμί και τή διασκέδαση. Και κατόπιν στο τέλος νά ωυλάγη σωτηρία ά τó τούς σκλάβους της Άσίας και της Άφρικής, που μπαίναν στο στρατό γιατί πεινούσαν, κι από τούς Βαρβάρους που μπαίναν στο στρατό, για ν' ανοίξουνε τó δρόμο στους άδελφούς τους. Κ' ή ρωμαϊκή πατρίδα έπεσε. Γιατί δέ θέλησε νά περιορίση τήν περηφάνεια της στη γή όπου ριζωσε και νά χτίση κι άλλη Ρώμη, νά γεννήση κι άλλο Βιργίλιο, νά τεχνουργήση κι άλλον κώδικα, φυλά-

γιντας τή δύναμή της άκέρια κ' ήρημη, έτοιμη νά διώξη κάθε 'Οδόακρο και νά χρίση στη ρωμαϊκή ζωή κι άλλους αιώνες πλιτισμού, για τó καλό της άνθρωπότητας.

Γιατί σ' αυτήν τήν κρίσιμη στιγμή της Ιστορίας ή άνθρωπότητα γύρισε πίσω. 'Ολ' οι άρχαίοι άνατολικοί λαοί, χτυπώντας ο ένας τόν άλλο, σταματώντας ο ένας τόν άλλο, προσδεύοντες ώστόσο, γιατί τó κακό δέν είταν γενικό και σύγχρονο, άνακάτωσαν θρησκείες, γλώσσες, τέχνες, και φτιάσανε στο άνθισμα του έλληνικού πολιτισμού. Τό άνθισμα αυτό, τó λέμ' έμεις θάμα και σπιματούμε χάσκοντας. Και όμως ήρθαν οι έπιδρομές τών Βαρβάρων, και σέ δυο αιώνες ριμάξανε πολιτισμό, πενήντα πέντε τουλάχιστον αιώνων, σβύσανε μέσα στο σίμα και μέσα στη φωτιά δ,τι ο άνθρωπος πρόφτασε νά δημιουργήση από τó 5000 πριν, ίσα με τó 500 ύστερ' από τó Χριστό. Κ' ή άνθρωπότητα σταμάτησε. Σέ πολλά μέρη γύρισε πίσω, κι άρχισε νά ξανακάμη από τά συντρίμια της δ,τι έχουμε σήμερα. Τι θά είμασταν και τί θά είχαμε, αν τά διάφορα σύνεφα τών άρχαίων πολέμων—μικρά ή μεγάλα— δέ θολώνανε για μιá στιγμή, κι αν αυτό τó πελώριο σκοτάδι τών βαρβάρων δέν έρχόντανε νά σβύση τελειωτικά τήν πρώτη μεγάλη μέρα της άνθρωπότητας, είναι άδύνατο νά τó φανταστούμε.

Δέ λέμε πως μπορούσανε κ' οι πόλεμοι νά λείψουν. Θά φαινόμεσταν γελοίοι, αν θέλωμε νά συζητήσουμε τήν Ιστορία. 'Ο,τι γένηκε είτανε βέβαια μοιραίο. Θέλωμε μονάχα νά πούμε πως ο πόλεμος δέν ώφείλησε ποτέ τήν άνθρωπότητα και πως είναι τότες έγκλημα νά τόν θεωρούμε σά μιá χρήσιμη άνάγκη της ζωής.

Τά ίδια δυναμικά φαινόμενα πικρου ιάζει κ' ή ζωή κάθε λαού που γελάστηκε περισσότερο από τó μαγικό της πατρίδας όνομα. 'Αν υπάρχει άκόμη σήμερα ή Γαλλία, ύστερ' από τόν ύστερινο πατριωτισμό που τή ματοκύλησε για τή μεγαλομανία του Βοναπάρτη, νά μη γελιούμαστε! Ή Γαλλία έζησε, γιατί ο Τσαρος και ο Βέλλιγκτων βρήκαν πως συμφέρει περισσότερο στα κράτη τους νά ζήση, παρά νά τή μοιραστούν, καθώς ζητούσαν 'πίμονα κ' οι Γερμανοί κ' οι Πρωσσοί. Άλλοιώς, τó 1815 μπορούσε νά είναι, και θά είταν, για τούς Γάλλους, δ,τι τó 476 για τούς Ρωμαίους κατόπιν κάποιας ψεύτικης ήθικης άρχής, της πατρίδας, και κάποιας ψεύτικης δόξας, της νίκης με τó αίθερο και τή φωτιά.

Γι αυτό, κι ζταν εκείνος που γράφει αυτές τις γραμμές, χωρίς νά έχη τήν άξίωση νά φανέται σκουδαίος, λέγει πως δέν καταλαβαίνει τόν πόλεμο, έχει βαθιά τήν πεποίθηση πως, αν δέ λέγει κάτι πολύ νέο, λέγει όμως έξάπαιτος κάτι σοβαρό.

'Οχι πως θέλει τάχα ν' άκολουθήση τó πνεύμα της εποχής του. Άλλοίμονον! ο 19ος αιώνας όλόκληρος κι ο 20ος, από τά πρώτά του άκόμη χρόνια σταθήκανε κάθε άλλο παρά φιλερηνικοί. Κ' οι πόλεμοι που γεμίσανε τή σύγχρονη Ιστορία δέν είναι όλοι θυσίες σέ κάποιο άνθρωπιστικό ιδεώδες, ή σέ κάποια έθνική άνάγκη, που πνίξανε για μιá στιγμή τά φιλερηνικά αισθή-

ματα τῶν λαῶν καὶ θολώσανε τίς φιλοσοφικὲς δοξασίαι τῶν μορφωμένων. Οἱ πόλεμοι γενήσανε κ' οἱ πόλεμοι γένονται, γιὰ τοῦθ' θέλουμε, γιὰ τοῦθ' ἀρέσουμε σὰν ἀταβιστικὴ κληρονομιά — λαοί, κυβερνήται, βασιλεῖς, ὑπὸ κοί, ὄλοι. Ἄν ἐξετάσουμε τὴ νεώτερ' ἱστορία τῆς Γαλλίας — κ' ἔχουμε σταθερὴ τὴν πεποίθησιν πὸς ἡ Γαλλία εἶναι ὁ ἐγκέφαλος τοῦ κόσμου — θὰ βροῦμε μιὰ σειρά πολέμων, γιὰ διάφορες αἰτίαι, πρὸς ἀντίθετους σκοπούς, ἀπὸ πολεμάρχους ἐχθροὺς ἀναμεταξύ τους, μὲ ἀσύμφωνες ἰδεολογίας, ἀπὸ τὸν ἴδιον ὄμως πάντα, ἰὸν ἴδιο γαλλικὸ λαό.

Ἔστερ' ἀπὸ τούτων πολέμων γιὰ τὴν Ἐπαναστάσιν, οἱ πόλεμοι γιὰ τὴν Αὐτοκρατορίαν. Χύθηκε τόσο καὶ τόσο αἷμα, γιὰ νὰ στερεωθῇ μιὰ δημοκρατία, ἡ Δημοκρατία ἢ ἀπόλυτη. Ἦρθε στιγμή πού οἱ πὸ φλαγετοὶ ριζοσπάστες θελήσαν νὰ μετρήσουνε καὶ τὸ Θεὸ μὲ τὸ ἀνάστημα τοῦ ἀνθρώπου. Βοήκανε πὸς ὁ οὐρανὸς εἶχε περισσότερα δικαιώματα καὶ ἀπὸ τὴ γῆ, καὶ ζήτησαν, μὲ ἀρχηγὸ τὸν Hebert, νὰ γκρεμιστοῦνε τὰ καμπαναριά, «γιὰ τὴν ἐπιβόλην πρὸς ἀνθρώπων ἀπὸ τ' ἄλλα κτίρια φαινότανε σὰ νὰ ἐναντιοῦνταν οἱ ἀρχαὶ τῆς ἰσότητος». Καὶ δὲν σταμάτησαν ἐκεῖ. Ὁ δημοκρατικὸς Θεὸς τοὺς φάνηκε, σὰν ἀπὸ τὴ φύσιν του βέβαια, πρὸς προνομιούχος ἀπὸ τὸν ἐπίλοιπον λαό. Καὶ κηρύξανε πὸς εἶναι ἄθεοι καὶ πὸς θέλουνε νὰ διαδώσουνε τὴ λατρεία τοῦ Λόγου. Στις 10 τοῦ Νοεμβρίου 1793, ἔστερ' ἀπὸ τέσσαρα χρόνια αἱματοχυσία, ὁ γαλλικὸς λαὸς γιόρτασε στὸ Παρίσι, τὴ γιορτὴ τῆς Ἐλευθερίας καὶ τοῦ Λόγου, κ' ἔστησε ἀπάνω στὴν Ἁγία Τράπεζα τῆς Notre Dame, στὴ θέσιν τῆς Παναγίας, τὴν καινούργια του θεότητα — μιὰ χορεύτρια τῆς Ὀπερας. Ὁ Θεὸς, δὲν ἔπαρχει ἀμφιβολία, θὰ παραδέχονταν ἐπὶ τέλους τοὺς νόμους τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας, ἂν δὲν πρόφτανε νὰ τὸν βοηθήσῃ καὶ νὰ τὸν σώσῃ ὁ Robespierre. Σὰν ὑποστηρικτὴς τοῦ Θεοῦ, ὁ Robespierre ἔκρεπε νὰ ἔχη κατὰ ἀπὸ τὴν πανσοφία καὶ τὴν παντοδυναμία του. Ὅποιοι δὲν παραδέχονταν τίς ἰδέαι του εἶταν ἐπικίνδυνος στὴν πολιτείαν. Ὅποιοι τὸν πολεμοῦσε εἶταν ἱερόσυλος, πού μόνον ὁ θάνατος μπόρθε νὰ τὸν ἐξυλεύσῃ. Κ' ἡ λαίμητρος, καθὼς εἶπεν ὁ Aulard, δούλεψε γιὰ τὴν καλλιτέρευση τῶν ψυχῶν. Στις ὀκτώ Ἰουνίου γιόρτασε ὁ Robespierre τὴν ἐπίσημη λατρεία τοῦ «Υπερταίου ὄντος», καὶ γιὰ νὰ ξαναγεννηθῇ ὁ Θεὸς μέσα στὸν ἀνθρώπου, ἀπὸ τις 10 Ἰουνίου ἕως μὲ τις 27 Ἰουλίου, σὲ σαράντα ἑπτὰ ἡμέρας, κοπήσανε, μονίχα στὸ Παρίσι, 1376 κεφαλές.

Μὲ τέτοιαι θυσίαι, καὶ μὲ πόσας ἄλλαις πρὸς τρομερὰς ἀκόμη, ὁ γαλλικὸς λαὸς στερέωσε τὴ δημοκρατίαν. Κι ὄμως δὲν πέρασανε δεκαπέντε χρόνια ἀπὸ τὸ πρῶτο λαχτάρισμά του γιὰ τὴν Ἐλευθερίαν — 1789 — καὶ ὁ ἴδιος λαὸς ἀρχισεν νὰ ποιεῖ μὲ τὸ αἷμα του ἀπ' ἀκρὴ σ' ἀκρὴ τὴν Εὐρώπην γιὰ τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ Βοναπάρτη. Πρὶν μερικὰ χρόνια, ὁ Θεὸς ἔτρεφε διωχόμενος ἀπὸ τὸ Παρίσι, σὰν ἀπολυταρχικὸς. Τώρα, τὰ σχολικὰ βιβλία κ' ἡ κατήχησις γράφει μὲ τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ Θεὸ, καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτη πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα: «τὴν ἀγάπην, τὸ σεβασμὸν, τὴν ὑπακοήν, τὴν πίστιν, τὴ στρατιωτικὴν θητείαν, τοὺς φόρους γιὰ τὴ διατήρησιν καὶ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Αὐτοκρατορίας. Ὅσοι δὲν ἐκτελοῦν αὐτὰ τοὺς τὰ καθήκοντα ἐναν-

τιώνονται σὴν τάξιν πού ἔβαλε στὸν κόσμον ὁ Θεὸς, καὶ σὴν ἄλλη ζωὴ θὰ ἔχουν τὴν αἰώνια τὴν κατάρα». Κι ὁ λαὸς ἔχυνε τραγουδῶντας τὸ αἷμα του μήπως καὶ ὄργισεν τὸ Θεὸ δυσσαρεστῶντας τὸν κύριον Βοναπάρτη.

Ἔστερ' ἀπὸ τὴν πρώτη δημοκρατίαν, Ναπολέον ὁ 1ος. Ἔστερ' ἀπὸ τὴν δευτέραν δημοκρατίαν, Ναπολέον ὁ 3ος. Ἔστερ' ἀπὸ τὸν Γερμανοαυστριακὸν πόλεμον τοῦ 1866 ὁ γαλλικὸς τύπος ἔγραψε: «Ἡ Γαλλία πρέπει νὰ παραιτηθῇ συστηματικὰ ἀπὸ τοὺς πολέμους, καὶ νὰ γένῃ μόνον καὶ μόνον τὸ Μεγάλον Ἔθνος τῆς Εἰρήνης». Ὁραία λόγια! Στὸ 1870, ὁ ἴδιος δημοσιογράφος ζήτησε ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν: «ν' ἀναγκάσῃ τοὺς Πρώσους, μέτιστα κεντακίαι, ν' ἀδυνατήσουν μιὰ γιὰ πάντα τὴν ἀριστερὴν ὄχθην τοῦ Ρήνου.» Καὶ τὰ ἴδια γαλλικὰ ὄπλα ποὺ πολεμήσανε στὸ 1859, γιὰ τὴν ἐνότηταν καὶ τὴν εὐτυχίαν τῆς Ἰταλίας, ἀπὸ συνπάθειαν πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς, πολεμήσανε πάλιν στὸ 1870, ἐναντίαν σὴν ἐνότηταν καὶ τὴν εὐτυχίαν τῆς Γερμανίας, ἀπὸ ἀντιπάθειαν πρὸς τοὺς Γερμανοὺς.

Εἶναι περιττὸ νὰ ἐξετάσουμε τὴν ἱστορίαν καὶ τῶν ἄλλων λαῶν. Τὸ εἴπομε καὶ σὴν ἀρχὴν: στὸ ξαναγέννημα τοῦ κόσμου πού ἀρχισεν ἔστερ' ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Βαρβάρων, ἡ Γαλλία σιάθηκε ὁ ἐγκέφαλος καὶ ἡ καρδιὰ τῆς ἀνθρωπότητος. Οὐκ εἶναι ἀνάγκη νὰ δώσουμε καὶ ἄλλα παραδείγματα, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν πολὺπρακτικὴν πολιτικὴν τραγωδίαν πού γέννησε στὸν κόσμον τὸ περίφημον ἀτατοικὸν μὲς ζήτημα. Ἄν ἐξακολουθούσαμε, θὰ γράφαμε μὲ συντομίαν ὅλη τὴ νεώτερ' ἱστορίαν, καὶ ἐὰ φτάναμε ἴσως μὲ σήμερον, ὅπου σπαταλήσαμε τόσους καὶ τόσους σοσιαλιστικοὺς ρητορισμοὺς, χίσαμε τόσα καὶ τόσα ἰσπανικὰ παλάτια, γιὰ νὰ λατρεύσουμε σὴν φρίκην τοῦ γενικοῦ πολέμου.

Κι ἀλήθειαν, ὁ αἰῶνας μας εἶναι μιὰ ἀλλόκοτη στιγμή. Μέσα μας χτυποῦνται μιὰ μεγάλη ὄρμη — μὲ μιὰ μεγάλη δύναμιν. Ἡ ὄρμη τοῦ ἀταβισμού μὲ τὴν δύναμιν τῆς ἰλευτέρας σφύρης. ἔχουμε τὴν ἀνησυχίαν τοῦ παρελθόντος καὶ τὴν ἀνησυχίαν τοῦ μέλλοντος. Ἄκομμε τί λέν οἱ τάφοι κ' ἐνθουσιαζόμεσθε. Φανταζόμεσθε τί θὰ ποῦν οἱ κοῦνιαι κ' ἐνθουσιαζόμεσθε καὶ πάλιν. Διαβάζουμε τὸν Τόσσιδη καὶ τὸ Νίτσε. ἔχουμε τόσους γνῶμους ἴσα καὶ βιβλία. Εἴμαστε γαλαζοαἵματα μὲ τὴν ἀριστοκρατίαν, σοσιαλιστὲς μὲ τὸ λαόν. Λατρεύουμε τὸ Θεὸ καὶ τὸ Μαρωνά.

Χιτίζουμε σὴν Χάγην τὸ Ναὸ τῆς Εἰρήνης, καὶ προσφέρουμε θυσίαν σὴν νεάν μας θεότητι τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀθῶων ἀπάνω στὰ πεδία τῶν μαχῶν. Παρουσιάζουμε τὸ πρὸς παράδοξον-ψυχολογικὸν φαινόμενον: μιὰ ζωὴ δίχως κανένα ἰδανικόν. Οἱ πρῶτοι κοινωνίαι, ἴσως νὰ εἶτανε πρὸς βάρβαρους, εἶχαν ὄμως τὴν βαρβαρότητα τῆς ζωῆς, πού βράζει καὶ πού δὲν καταστάλαζε ἀκόμην. Ἔσως νὰ εἶτανε πρὸς ἀπελέκητους, εἶχαν ὄμως τὴν ἀλγυσίαν τῆς εἰλικρινείας. Εἶχαν ἓνα ἰδανικόν: τὸν ἐθνικόν τους ἐγωισμόν, τὴν πάλιν, τὴν νίκην, τὴν δόξαν, τὸ θόρυβον. Καὶ τὸ ἰδανικόν τους αὐτό, τὸ ξεφωνίζανε μὲ στόματα πρὸς βροντόφωνα καὶ ἀπὸ τὰ σημερινὰ τελειοποιημένα μᾶστας κανόνια, μὲ λέξεις πρὸς πλαταικὰ ἀπὸ τοὺς στενεύτους καὶ χτικισμένους μας ρητορισμοὺς. Ἐμεῖς εἴμαστε ἡ κοινωνία, ἡ πρὸς ἀντιλικρινῆς κ' ἡ πρὸς ψεύτικα. Ἡ ἐκπαίδευσίς μας

πὸν ἔπρεπε νὰ κανονίῃ τὴν ἰδεολογία τῆς κοινωνίας σύμφωνα μὲ τὶς εὐγενικὲς ἀλήθειες ποὺ κατέχει, κανονίζει τὴ στάση τῆς ἐκείνη, σύμφωνα μὲ τὶς ἔθνικὲς καὶ κοινωνικὲς μᾶς ψευτιές. Διδάσκουμε στὰ παιδιά, περισσότερο παρὰ ποτέ, τὸ «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους», ὄχι σὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, γιὰ μᾶς φαίνεται τόσο ταπεινὸ νὰ θυμηθοῦμε τέτοια παλιὰ καὶ ἀρχαϊσμένα παραμύθια. Τὸ διδάσκουμε σὰν πόρισμα τῆς λογικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης Ἐποφύγουμε συστηματικὰ νὰ ἐνοχλήσουμε τὴν καρδιά, μήπως καὶ πέσουμε μέσα στὴ γελοία, κατὰ τὴν ἰδέα τῆς ἐποχῆς μας, αἰσθηματικότητα. Μᾶς φτάνει τὸ μυαλὸ καὶ διδάσκουμε μ' αὐτὸ στὰ παιδιά τὴν ἀγάπη, σὰν ἀλγεβρικό θεώρημα. Μὰ ναρκώνουμε καὶ τὴν κρίση τους μὲ τ' ὄρατο τῆς πατρίδας ὄνομα, γιὰ νὰ μὴ νοιώσουν τὴν παράξενη καὶ κακοθῦρα τιμονιά, ποὺ πελαγώνει κάθε λογκότητα, τὴ στιγμή, ποὺ μόλις μεγαλώσουν, τοὺς πάρη ὁ στρατὸς γιὰ νὰ τοὺς μάθῃ νὰ σκοτώνουν— ἀλλήλους! Καὶ μέσα στὸ ἐγκεφαλικὸ μας αὐτὸ χάος παγώνει κάθε ἐνθουσιασμός. Μᾶς λείπει τὸ ἰδανικὸ ποὺ θὰ μᾶς ἐνθουσιάζει. Οἱ γέροι βλέπουν τὰ παιδιά ἀνάμεσα καὶ λέν: Κρίμα, γεννήσαμε ἀνίκανα παιδιά!— Δεῖξτε μας τί νὰ κάμουμε ἀπαντοῦν ἐκεῖνα, τὸν πόλεμο;— Ὅχι, τὴ φρίκη, ὄχι! Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Εἴμαστε ὅλοι ἀδελφοί.— Τότε, ἄ; κυριζοῦμε τὴν ἀγάπη. Ἄς στείλουμε τὸ στρατιώτη εἰς τὴ μάνα, εἰς τὴ γυναῖκα του καὶ εἰς τὰ παιδιά του. Ἄς πουλήσουμε τὸ σίδερον νὰ χτίσουμε ναοὺς!— Σιωπὴ! φωνάζουν οἱ πιδὸ φρόνιμοι, ἔχουμ' ἐχθροὺς ποὺ μᾶς ἀκοῦν. Κ' ἡ ἀνάγκη τῆς Πατρίδας εἶναι τόσο ἀπόλυτη, ὅσο κ' ἡ ἀνάγκη τῆς ψυχῆς! Καὶ τότε, τότε οἱ δασκάλοι κ' οἱ σοφοὶ δὲν τολμοῦνα πιά νὰ διοῦν τὴ γλωσσίδα τῶν παιδιῶν τους καὶ γυρίζουνε τὴ ράχη τους λέγοντας: Κυριάζετε νὰ κερδίσετε παράδες...

Μὰ ὁ πορᾶς δὲν ἔχει τὰ φτερὰ ποὺ τὸν χρειάζονται γιὰ νὰ γίνῃ αἰτός. Ὁ πλοῦτος δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ θρέψῃ τὴν καρδιά καὶ ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ ἀπορσίτητο γιὰ τὴ ζωὴ μιᾶς κοινωνίας ἰδανικόν. Κ' ἔτσι ὅλοι τὰ ὄνειρα σβύνουν, ὅλα τὰ φτερὰ διαπλύνουν, πέφτει καθ' ἐνθουσιασμός. Οἱ γέροι μοιάζουνε μὲ δέντρα ποὺ σκεβρώσανε, κ' οἱ νέοι μὲ δέντρα ποὺ φυλλορροοῦν. Καὶ μοιάζει σὰ νὰ ζοῦμε ἀνάμεσα σὲ δυὸ ὠκεανούς, εἰς τὸν ὠκεανὸ τῶν περασμένων ποὺ μᾶς τρομάζει, τόσο εἶναι φοβερός γιὰ τὴν ἀδυναμία μας, καὶ εἰς τὸν ὠκεανὸ τῶν ἐρχομένων, ποὺ μᾶς ἀπελπίζει, τόσο εἶναι γιὰ τὴ δειλία μας πλατύς. Καὶ πᾶμε πότε μαρὸς, πότε πῖτω, ὅπου μᾶς σπρώχνει ὁ ἀνεμος, σπέρνοντας εἰς τὰ ἀπέραντα καὶ γαληνὰ πεδιάδες ποὺ παταῦμε, πότε τὰ πτώματα καὶ πότε τὸ σιτάρι. Κερδιζοῦμε παράδες εἶναι ἀλήθεια. Οἱ πλούσιοι ἀφίνουν τὴν ὁρμὴ τους εἰς τὰς ταυτέλλες τῶν γυναικῶν. Οἱ φτωχοὶ ξεθυμαίνουνε σὲ λόγια μεγάλα καὶ ἄδεια. Καὶ ὅλοι δουλεύουμε τὸν ἀγῶνα τὸν ἀγνοοῦμε, γιὰ τὸν πόλεμόν μας δὲν ἔχουνε σκοπὸ, κ' ἡ εἰρήνη δὲν ἔχει ἡσυχία.

Ὁ ΜΠΕΚΕΣ

ΚΕΛΛΑΔΗΜΑΤΑ

I.

Λουλούδια, ποὺ μὲ κρούσταλλο νερὸ δροσολογᾶτε
μέσα σ' αὐτὸ τ' ὀλέχρυσον ποτήρι τὰ κλωνιά σας,
τὶς πίκρες μου κοιμίζετε, τὸν πόνο μου μεθάτε,
μὲ τὴ ζωγραφιστὴ θωριὰ καὶ μὲ τὴν εὐωδιά σας,
καὶ μιὰ ζωὴ λαχταριστὴ ξεοδεύετε γιὰ μένα,
ποὺ θὰ σᾶς ρίξω τὸ πρωὶ γλωσσὶ καὶ μαραμμένα!

Πῶς μοιάζετε κάποιες χρυσὲς καρδιές εἰς τὸν κόσμον, ποῦνε
πλασμένετες ὅλο ν' ἀγαποῦν, γεμᾶτες καλωσύνη,
καὶ μ' ἀσυλλόγιστη χαρὰ δεξιά, ζερβιά σκορποῦνε
τὸ μύρο τους, ὡς τὴ στεγνὴ σταλιά ποὺ θὰ τὶς μείνῃ,
γιὰ ν' ἀναστήσουνε πολλοὺς, ποὺ σὰν τὶς ἀπαντήσουν
καμένετες αὔριο τὶς φτωχὲς θὰ τὶς ποδοπατήσουν.

II

Ἐρεῖς ποὺ σήμερα γιορτὴ μεγάλη ξημερώνει;
Ὁ χρόνος τῆς ἀγάπης μας ὁ πρῶτος τελειώνει
καὶ ὁ δεύτερος γλυκοξυπνᾷ σ' ἀνατολὴ χρυσή.
Γι' αὐτὸ ν' ἀλλάξουμε πολλὰ καὶ πλούσια πρεπεῖ δῶρα!
Μὰ τί νὰ γένη ποὺ σ' αὐτὴ βρεθήκαμε τὴν ὥρα,
φτωχὸς κ' ἐγώ, φτωχὴ κ' ἐσύ;

Πολὸν δὲν εἶναι τὸ κακό, χειρότερον ἄς μὴ δοῦμε!
Γέρε σιμά μου τὰ παλιὰ μαζὸν νὰ θυμηθοῦμε,
καὶ μ' ὄληνα τὴ φτώχεια μας, ἀγάπη μου χρυσή,
πάλι γιὰ δῶρον γιορτερὸν ν' ἀλλάξουμ' ἔχει κάτι,
ποῦναί ἀπ' τὰ πλούτη πῶς γλυκὸ εἰς τὴν νιότη τὴ δροσάτη:
φιλιὰ κ' ἐγώ, φιλιὰ κ' ἐσύ!—

III

Γιὰ ἰδέ τι ρόδα πὸν ἀνοιξε
τὸ προποβρόχι γύρω!
Μές σιτὸ χλωμὸ φθινόπωρο
τῆς ἀνοιξης τὸ μῦθο
ἀκόμα τριγυρνᾷ.

Παντοῦ σὰν ἕνα ξύπνημα.
Καὶ στήν ψυχῆ μου ἀκόμα
κάτι ξυπνᾷ καὶ χαίρεται.
Τραγοῦδια λέει τὸ στόμα!
"Αχ! τί μοῦ προμηγᾷ;

Σήμερα θέλω νὰ σοῦ πῶ
ὅ,τι μοῦ καίει τὰ στήθη,
καὶ τῆς ζωῆς μου τᾶχαρο
ν' ἀρχίσω παραμύθι
σιτὰ γόνατά σου ἀπάνω.

Πῶς μοῦ λυγίζει τὸ κορμί!
Ξανθὴ μν, δός τὸ χέρι...
λές καὶ μοῦ σβύνεται ἡ καρδιά.
"Αχ! μὲ τὸ καλοκαῖρι
θαρρῶ πῶς θὰ πεθάνω!

Α. ΠΡΑΣΙΝΟΣ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Στὴ σκιά τοῦ ἀγαπημένου μου φίλου Γ. Παλαμά.

Μέσα σιτὸ σαλονάκι, τὸ ντυμένο τοὺς κατσούφηδες τοὺς μπερντιέδες του,
τὰ χαλιά του τὰ βαρειά, ἐκεῖνα τὰ ξακουστά πὸν τὰ φαίνουνε, θαρρεῖς, χέ-
ρια σουλτανικῶν χαρσιμῶν, τίς ὠρες τίς λάγνες, πῶχουνε μάθει μόνο νὰ χαί-
δεύουνε, μπήκανε καὶ οἱ δύο του; νὰ γιορτάσουνε τὴν πρωτοχρονιά τῆς ἀγά-
πης τους ἐκεῖνο τᾶχνὸ τὸ δεῖλι.

Εἶτανε χειμῶνα; "Οἶω, τὸ χόνι ἀργόπεφτε ἀρῶ, τὰ μακρινὰ δλα δόσ-
του καὶ θολῶνανε καὶ πότε πότε τὸ βορριά τὸν ἔπιανε καὶ ξέσπανε σιτὰ
δέντρα.

Σὰ σήμερα εἶτανε πὸν ὁ Βάργης, ὁ νιόβγαλτος ποιητῆς κάποιων «Ξεχα-
σμένων Ἰσκιων», πρωτογνώρισε τὴν Κλάρα — τὴν Κλάρα μὲ τᾶλλόκοτο τὸ
κύτταγμα καὶ γύρεψε νὰ τὸ νοιώσῃ τὸ κύτταγμα κ' ἔμεινε σκλάβος του...

Καὶ μαζευτήκανε σιτὸ σαλονάκι τους τᾶρχοντοντυμένο, τὸ ζεστό, ἐκεῖ πὸν
ἡ σόμπα μὲ τίς φλογένιες τῆς τίς γλώσσες μιὰ τὸν φοβέριζε καὶ μιὰ τὸν πε-
ρίκαιζε τὸ βορριά.

"Υστερ' ἀπ' τὴ Σονάτα, τὴν ψυχὴ τὴν ψυχομεθύστρα τοῦ πιάνου τοῦ
σαλονιοῦ μὲ τοὺς κατσούφιδες τοὺς μπερντιέδες, ὕστερ' ἀπ' τίς ρομάντζες πὸν
θὰ ντυλίζανε τὸ μέσα καὶ τῶν δυὸ στούς ἤχινους καταφέδες τους, θὰ τῆς διά-
βαζε ἐκεῖνος τὰ δσα ἀλάκρο χρόνο τοῦ εἶπε κ' ἔπλανε μιὰν ὁμορφιά καὶ
τοῦ ζωντάνεψε μιὰν ἀγάπη καὶ θὰ πασχίζανε καὶ οἱ δύο — παιδιάτικο πά-
σκισμα — ν' ἀναστήσουνε τὸ φίλι τὸ πρῶτο πὸν δώσανε ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου-
νοῦ, ἐκεῖνο πὸν δὲ λέγανε νὰ τὸ ξεχάσουνε μὲ κανένα τρόπο.

"Ἔτσι θὰ τὴ γιορτάζανε τὴν πρωτοχρονιά τῆς ἀγάπης τους καὶ τὸ ξέ-
ρανε χωρὶς νὰ τῶχουνε πεῖ ὁ ἕνας τὸν ἄλλονα...

Καὶ πῆρε νᾶνασαίγη τὸ σαλονάκι τίς ὁμορφες ἀναπνοές...

* * *

— "Ακουσε!...

"Υστερ' ἀπὸ λίγη ὥρα ἡ Κλάρα ἀπρόσμονα ὀλωσδιόλου, σταμάτησε τὸ
πιάνο νὰ πῆ τοῦ καλοῦ τῆς τὴν ἱστορία πὸν τῆς θύμισε «αὐτὸ ἐδῶ τὸ παρό-
πνο τοῦ πιάνου τὸ μουντό».

—Θυμάσαι Στέφο, τοῦ εἶπε. Γι' αὐτὸ καὶ μόνο, ἔπαιζα τὴ σονάτα ἀλάκρη κίθρε πῶρχότανε ὁ Γιῶργος νὰ μᾶς βρῆ . . . Μὲ παρακαλοῦσε μὲ τέτοιο τρόπο ! . . .

Καὶ τοῦ εἶπε πῶς χτὲς βράδου ἦρθε ἡ Μερόπη ἢ φιληνάδα της νὰ τῆς πῆ πράματα πού δὲ φύλιγε. Τῆς εἶπε γιὰ τὸ Γιῶργο, — πού τὴν ἀγαποῦσε πολὺ τὴ Μερόπη ὡς τὴν ὥρα πού τὸν ἔρριξε ἡ ξαφνικιά του ἢ ἀρρώστια στὸ κρεβάτι καὶ πέθανε — καὶ τὴν πήρανε τὰ κλάμματα.

—Βλέπεις, . . . πάντα ἐκείνη τὸν ἀγαποῦσε, . . .

‘Ὁ Στέφος σάστισε. Νόστιμο πού εἶτανε ! Αὐτὴ ἡ ἴδια εἶτανε πού πείσμωνσε μιά μέρα σὰν παιδί κι ἄφησε τὴ θέση τοῦ Γιῶργου νὰ τὴν πάρη ἄλλος. Παντοῦ μαθεύτηκε τότες . . . Τοῦ εἶχε μηνύσει τότες τοῦ φτωχοῦ πῶς τὸ παραμῦθι τέλειωσε . . .

«Καὶ τὴν ὥρα, λέει, πού τῷ μαθε, πῶς ἐκεῖνος πέθανε — αὐτὸ πού δὲν τὸ φύλαγε, — πῶς πέθανε χωρὶς νὰ μάθῃ τὴν ἀλήθεια, πῆγε, λέει, καὶ κλείστηκε στὴν κάμαρη της καὶ πικρόκλαιγε σὰν παιδί . . .

» . . . Ἦρθε νὰ μοῦ πῆ τώρα . . . νὰ πᾶμε μαζὺ στὰ μνήματα, . . . ἐγώ . . . πού ξέρω τὸν τάφο γιὰ πῆγα πολλὰς φορὰς μαζὺ σου . . . Θέλει λουλούδια νὰ τοῦ πῆ μοῦ εἶπε . . .

‘Ὁ Στέφος δὲ μίλησε κῦτταξε μιά τὴν Κλάρα κ' ὕστερα κάρφωσε τὰ μάτια στὴ σόμπα πού κοκκινόφεγγε . . .

Πόσο πολὺ ἀγαπήθηκε αὐτὴ ἡ λουλουδένια ἢ ψυχὴ τὸ λίγο πῶξησε ! Θάργγησε πολὺ νὰ ἔχεσαστῇ ὁ Γιῶργος . . . Τὸ συλλογίστηκε ὁ Στέφος καὶ κόμπιασε στὸ λαιμό του ἓνα δάκρυο . . . Θυμάται, εἶχε ἀπ' τὴν παιδιότητι του τὴν ψυχὴ μέσα στὰ μάτια του καὶ σκλάβωνε . . .

‘Ασυνήθιστη ψυχὴ εἶχε καὶ κεῖνο τὸ κάτι ἀπάνω του, — ἐκεῖνο πιότερο ἀπ' ὅλα — κάτι σὰν ὄρατὸ καὶ σὰν ἀόρατο νόμιζες, πού τὸν ἔκαμνε καὶ κέρδιζε τίς καρδιὰς ἀβελᾶ καὶ πῶνιω ἐς τὴ δύναμή του χωρὶς νὰ τὸ βλέπης . . .

Τόσο ὅμως ἄκακὸ σὲ μιά τόσο εὐγενὴ ψυχῇ! — Τὸν εἶχε γνωρίσει καλὰ ὁ Στέφος. — Μόνον ὁ χάρος δὲν τοῦ τὸ συχώρεσε . . .

‘Ὅλοι ὅσοι τὸν γνωρίσανε τὸν ἀγαπήσανε τὸ Γιῶργο . . . Κι ὅλες μάλιστα πότε πότε κάτι κρυφὲς συμπᾶνεις ἐνοχες γυρεύανε, ὕστερ' ἀπ' ἓνα γαλανό τιν κῦτταγμα κ' ὕστερ' ἀπὸ μιὰν ἀδύναμη προφητικὴ του κουβέντα, τὸ φανέρωμά τους . . . Θυμάται, τότες καὶ οἱ δύο τους γελοῦσανε . . . Πόσες φορὰς ὕστερα, ἐκεῖνο τὸ μακρὺ του τὸ πρόσωπο τὸ χλωμὸ τὸ παραμίαζε ὁ Στέφος μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, θυμάται, καὶ γελοῦσανε πῶς ὕστερα καὶ οἱ δύο τους γιὰ κάποια καινούργια Μαγδαληνὴ, καὶ γελοῦσανε . . .

Μόνον ὁ Χάρος δὲν τὸν λυπήθηκε αὐτὸ τὸν ἄνθρωπο

— Δὲν ἔπρεπε νὰ πεθάνῃ . . .

Τὸ εἶπε σὲ λίγο σὰ μὲ φωνὴ δακρυοβρεμένη ὁ Στέφος ὁ Βάργης κ' ἔβουξε καὶ τὴν ξινακῦτταξε τὴν Κλάρα.

Τὰ μάτια της εἶτανε θολὰ αὐτὴ τὴ φορὰ ἀπὸ κάποια δάκρυα . . .

Σὰν ξαφνισμένος τότες ὁ Στέφος δὲ σήκωσε ἀπὸ πάνω της τὸ βλέμμα παρὰ τὴν κῦτταξε, τὴν κῦτταξε . . .

‘Ὑστερα σὰν κάτι ξαφνικὰ νὰ τὴν σκύντησε, σὰν κάτι νὰ τὸν εἶχ' ἐμποδίσει καὶ τὸ νίκησε, τὴν ὀγκάλιασε νευρικά τὴν καλή τιν, τὴν ἔφερε κοντά του, πού κοντά του κ' ἔβαλε τὸ κεφάλι της — νὰ μὴν τότε βλέπῃ — ν' ἀκουμπίση στὸ στήθος τιν.

— Πέ μου, τῆς εἶπε ὕστερα . . . Ἐλα, μὴ ξαφνιστῆς, ἔτσι γιὰ γούστο . . . Πέ μου . . . ἂν μὲ ἔχασες, καμμιά φορὰ ἐξαιτίας ἐκείνου . . .

‘Ἡ Κλάρα σήκωσε ἀπότομα τὸ κεφάλι της παραξενεμένη καὶ τὸν κῦτταξε . . . «Τίποτα παραπάνω ἐνιωσες μιά φορὰ καὶ σὺ τὸ κῦτταγμα τὸ γαλανὸ νὰ κἀνῃ μέσα σου τὸν Πόθο νὰ δειλοφιτερουγίσῃ τόσο μόνο . . . Πέ ο μου».

‘Ἐδῶ κ' οἱ δύο μείνανε μὲ τὸ στόμα κλειστό ξαφνικὰ ἀπὸ μακρὺ ἀκούστηκε, σὰν κρουσταλιασμένη κι αὐτὴ ἀπ' τὴν παγωνιά, ἢ φωνὴ κάποιος κομπάνης πού πῆρε νὰ χτυπᾷ.

‘Ὁξω τὸ χιόνι ἔλειπε ἀκόμα, ὁ βορρῆς μὲ τὰ δέντρα πάλευε, τὸ κρῦο, μὲ τὴ γύμνια καὶ τὴν ἀσπροφeggiὰ πού εἶτανε στὸ κενό, θορρεῖς τῶβλεπες, καὶ μόνο ἡ σόμπα μέσα στὸ σαλονάκι εἶχε μαζέψει τίς φλογένιες της τίς γλώσσες.

Σὲ λίγο πήρανε κ' ἓνα δυὸ ἄλλες καμπάνες νὰ χτυποῦνε . . .

Οἱ καμπάνες τοῦ ἑσπερινοῦ . . . Ἀλήθεια ! Τὴν ἄλλη μ' ἄρα ξημωώνανε Χριστούγεννα ! Γι' αὐτὸ χτυποῦσανε οἱ καμπάνες . . .

— Ἀκοῦς; ἔκαμε τότες ὁ Στέφος σιγογελῶντας . . . πὲ ξεραῖς στὸ νομα Αὐτουνοῦ πού γεννήθη κε γιὰ νὰ πεθάνῃ γιὰ τὴν ἀλήθεια, τῆς εἶπε.

‘Ἡ Κλάρα τὸν κλεφτοκῦτταξε μιά ἐκείνη τὴ στιγμή καὶ κατόπι κατέβασε τὰ μάτια βιαστικά γιὰ νὰ μὴν τὰ ξινατεβᾶση γιὰ κάμποση ὥρα.

— Κι' ἂν σοῦ πῶ ναί, μοῦ τὸ συχωρᾶς; τοῦ εἶπε ὕστερα ξαφνικὰ.

‘Ὁ Στέφος ὁ Βάργης ἐκείνη τὴν ὥρα μέσα στὸ σαλονάκι μὲ τοὺς κατσούφηδες τοῦ μπερντέδες εἶδε, στὸ πιάνο πλάι, κοντά στὴν Κλάρα ὅπως γινότανε συχνὰ, τὸ Γιῶργο . . .

Τὶ ἀλλόκοτα πού κυττάζονταν καὶ οἱ δύο τους . . . ἐκεῖ, στὸ πιράθυρο κοντά ! . . . Καὶ οἱ δύο τους στὸν οὐρτνὸ σὰ ζουγραφισμένοι μοιάζανε . . .

— Γιατί δὲ μ' ἄς; . . . Δὲ μοῦ τὸ συχωρᾶς, ξαναεἶπε σὲ λίγο ἐκείνη;

Γέλασε τώρα ὁ Στέφος σ' αὐτὸ ἀπάνω, ἓνα γέλιο πού θαρρεῖς σκόνταψε.

Τὶ νὰ μὴν τῆς τὸ συχωρᾶς τῆς Κλάρας; . . . Νά ! στὸ σαλονάκι μέσα κινένος ἄλλος δὲ βρῖσκαται πούντος ἐκεῖνος; . . . Τὸ πιάνο ὀλωσδιόλου μονάχο κ' ἡ Κλάρα τῆς κινεῖ του ! Ὀλωσδιόλου δικιά του πιά ἢ Κλάρα . . .

Γιὰ πάντα δικιά του· ἀπάνω, ἐκεῖ, στίς μαυρές σειρές τῶν λυπημένων κυλισσίδων κάποια πλάκα ἀσήκωτη, βαρειά. . .

Πῆγε νᾶνασάνη ἐδῶ πέρι ὁ Στέφος καί τοῦ ἤρθε σά γέλοιο.

Τὴν ἴδια διαστήματα τῆς στιγμῆς, τῆς ἀμαρτωλῆς του τῆς σκέψης κάποιο ἀνατρίχιασμα, τοῦ ἰδοῦσε. Κ' ἔσκυψε τὸ κεφάλι ταπεινά.

— Δὲ μὲ συχωρνᾶς, ἀκούστηκε ξανά ἡ φωνὴ τῆς Κλάρας :

Οἱ καμπάνες χαρῶδες χτυπούσανε ἀκόμα. . . « Ἄκου' σὺν αὔριο γεννήθηκε ἐκεῖνος ποὺ συχώρεσε τοὺς ὄσους Τὸν σταυρώσανε. . . Δὲ μὲ συχωρνᾶς; »

Ὁ Στέφος ὁ Βάργγη ἔσκυψε κι' ἄλλο τὸ κεφάλι.

— Ἄφισε, . . . τῆς εἶπε παρακαλεστικά. . . . Ἡ σκέψη του τότε ἦ ἀνομη — ἡ σκέψη του γιὰ τὸ νεκρὸ του φίλο ποὺ τάντεραστικό του τὸ κύτταγμα τὸ γαλανὸ ταφιδιὰντῆλο πειὰ σβυστιόσκιαχτρο στὸ νοῦ του ! . . . Ἐτσι, στὰ ἀμέτρητα τόρα, τὸ μυριστὸ σὲ δυὸ στιγμᾶς μέσα, τῆς σκοτεινῆς του τῆς ἀμαρτίας, δὲ βάσταξε.

— Ναί, εἶπε σὰ σὲ ὄνειρο. . . . Καί σὺν αὔριο εἶνε, μοιάζει, ποὺ θέλησε κι ὁ Σατανᾶς νὰ ξεφύγη τὰ χτυπήματα Ἐκείνου καὶ χώθηκε τειὸ βαθειὰ ἐκεῖ ποὺ βρισκότανε

Οἱ καμπάνες γύρω χτυπούσανε ὀλοένα . . .

Νοέμβριος 1918

Μ. ΚΟΥΝΕΛΑΚΗΣ

ΑΝΑΜΝΗΣΕΣ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΕΣ

Βαρετὰ πολύμορφα σύννεφα σὺν κακιομένα φαντάσματα, κυλοῦσαν πᾶνω στὸν ἀκίνητο γκριζο οὐρανὸ. Σφουρίζανε τὰ γυμνωμένα κλαδιὰ σὶ' ἀλύπητο τοῦ βορρᾶ τυράννισμα καὶ τὸ ἐλαφρόηχο παροδικὸ ξεκούρασμά τους πνίγονταν μέσα στὸ μονότονο βοητὸ τοῦ πυκνόφυλλου κισσοῦ ἢ σιτοῦς ρυθμικοὺς στεναγμοὺς τῆς θάλασσας. « Χιόνια θάχουμε » μουρμούριζαν εὐθυμα γοργοδιαβαίνοντας οἱ γεωργοί, τυλιγμένοι στίς ὀλοκαίνουργες γούνες τους. Μὰ τὰ χιόνια δὲ φαίνονταν. Μονάχα ἐξακολουθοῦσε τᾶκούρ'στο κνηγητιὸ ποὺ ἔκαμνε ὁ ἀγέρας στὰ τριλλομένα σύννεφα κι ἐρήμωνε τὴ θλιμμένη ἐξοχὴ μ' ἀφόρητη παγωνιά.

Τὸ βράδυ τέλος ὕστερ' ἀπ' τὰ τόσα δίκαια παρακαλετιὰ τῆς κουρασμένης ἡμέρας, σκίστηκε ξαφνικὰ τὸ ἀνριεμμένο στερέωμα κι ἀνάμεσα στίς στενὲς χορομάδες του τεινάκιθηκαν πλούσιες λάμπες ποὺ ἔβαψαν τὸ ναρκωμένο σκοτιάδι μὲ θεμπροκόκινα χρώματα. Μὰ σ' ἓνα λεπτὸ σκεπάστηκε ὁ φωτεινὸς κατασράκτης, κι ὁ κόσμος βουτύχησε πάλι σὲ μαυροῖλα τρομακτικῆ.

Ἦταν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων. Μοσκοβολοῦσε τὸ σπῆτι ἀπὸ τὴν ἐξαιρετικὴ μυρωδιὰ του τῆς Παραμονῆς. Οἱ φυσιογνωμίαι ὄλων μας ἦταν ἤρεμες, συχωρητινῆς, μυστικοπαθεῖς. Μόλις νύχτωσε μαζευτήκαμε γύρω στὸ φτωχοστόλιστο τραπέζι, φάγαμε γρήγορα τὴ νερόβραστη σουλα μας καὶ πέρασαμε στὸ διάβασμα. Μὲ τὴν πιὸ μεγάλη κατάνυξη, μὲ κάποιο δημορφὸ φόβο ποὺ ἦ παρηγοριὰ μὲ τὸν ἀφῆνει νὰ κδηλωθῆ, διαβάσαμε τὴ ρητορικὴ ἀκολουθίαι τῆς θείας μετάληψης. Μούγκριζε ἀπελπισμένος ὁ Βορρᾶς ἀνάμεσα στὰ σκεβρωμένα πανιζούρια. Καί τὸ μούγκρισμα κείνο ποὺ ἔφερε μπροστὰ μας τὴ βαρετὴ εἰκόνα τῆς πεθαμένης φύσης, μᾶς ἔκαμνε νὰ φοβούμεστε πιότερο ἀπόσο ἔπρεπε, τὸ μυστήριον ποὺ ἔκρυβε μέσα του τὸ πολυσέλιδο βιβλιαράκι μας. Μὰ γρήγορα πάλι μὲ ἐλπιδοφόρο μυστικὴ φωνὴ ἔδιωχε ὄλους τοὺς ἀθώους φόβους μας.

Ἡ μὲν κατόπιν τῆς ἄλλης οὐδέστηκαν ὄλες οἱ ἀδύνατες τῆς γειτονιάς λάμπες ποὺ ἀνάμεσα σὶ' ἀχνισμένα ἰάμα ἐμοιαζον ἄστρα πεισμένα στὰ δέντρα, καί ἡ ἀμίλητη ἐξοχὴ κοιμήθηκε τὸν ὕπνο τῆς Μεγάλης Παραμονῆς. Ἦταν τὰ τελευταῖα Χριστούγεννα ποὺ θὰ γιορτάζαμε στὸ ξενητοκαμμένο νησί. Τὸ ἄδηλο ποὺ μᾶς περιέμενε μακρὰ ἀπὸ τὸ σπῆτι γέμισε τὴν καρδιά μας μὲ τῶμορφο κείνο παράκονο ποὺ γνώρισαν ὄλοι περνώοντας θάλασσας κι ὦ

κεανούς, δὲν μπόρεσαν νὰ ρίψουν καὶ μέσα τὶς βαρεῖες ἀλυσσίδες τῆς παντοδύναμης σαητίσιας ἀγάπης . . .

Μᾶς πλάκωσε γρήγορα ὁ εὐθραγγητικὸς ὕπνος τοῦ κουρασμένου. Τὸ δυνατό κτύπημα τοῦ καιδηλόπιη σιὴν ἐξώπερτα ἔκλειψε τὴν ἰσχύρα τῆς ἐρημιᾶς καὶ τὸν ὕπνο μας. Ντυθήκαμε σιγὰ σιγὰ καὶ ἀμίλητοι σὰν σκοιές. Ὑστερα μπήκε μπροστὰ ὁ πιὸ μικρὸς μας μὲ τὸ πολύχρωμο φανοράκι πρὸ ἐμσταχιοριζοῦμαστέ σὲ τέτοιους μονάχα θρησκευτικὸς περιπάτους καὶ βιαστικοὶ ἀπὸ τὸ κρῦο καὶ βουβοὶ μέσα στῆς ὥρας τὸ μυστήριον τραβήξαμε γιὰ τὴν ἐκκλησιά. Ἡ καμπάνα χτυποῦσε ἀδιάκοπα γιὰ νὰ σκορπίσῃ τὴν εὐθυμία τῆς Γιορτῆς σ' ὅλες τὶς ἄκρες τῆς ἐνορίας. Ὁ δυνατὸς ἀνεμοστρόβιλος ἀρποῦσε τοὺς ἤχους τῆς πρὶν ξεκολλήσαν ἀκόμα ἀπ' τὸ πολυτίμητο μέταλλο καὶ τοὺς ἐρριπτε πάνω μας, πότε ὀλόκληρους εὐ βαρετὰ στερεὴ οὐσία, πότε σὰν καταξοσκουμένη λεπτότατη ἀπήχηση. Τὰ λαφροπαγωμένια χρώματα σιγῶντριζαν κάτω ἀπ' τὰ πρωτόβαλτα παπούτσια μας. Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὰ σκυλιὰ ἀφηναν ἀπὸ κανένα βεβιασμένο γαύγισμα. Τὰ τρομαγμένα κοσούφια ἔφευγαν ἀπὸ τὸ ζεστό φύλλωμα τῆς δάφνης καὶ περνοῦσαν βιαστικὰ ἀπὸ πάνω μας γιὰ νὰ κρυφθοῦν στὰ πυκνόκλαδα τῆς ἀντικρυνῆς βιτροροτρωμένης μανδαρινιάς. Ποῦ καὶ πρὸ ἀκούγυιταν τὸ ξερὸ πέσιμο κ' νεγὸς πολυώριμου πορτοκαλλιοῦ.

Ἀπὸ μακρὰ ἐλαμψε ἡ ἐκκλησιά μὲ τ' ἀμέτρητα κεράκια τῆς ποῦ μέσα στὸ σκοτάδι τῆς νύχτας ἔμοιαζαν σὰν πλησιασμένα γιορτερὰ ἀστέρια. Ἀπάνω ψηλά στὸ ἱερὸ βῆμα σὰν κενρωμένο στέλν ἀέρα τρεμόσβυνη, γεμάτο θρησκευτικὰ ὁμορφιά, τ' ἀκοίμητο κανδήλι, σὰν τὸ οὐρανόσταλο φῶς ποῦ σιὰθηκε σημάδι τῆς Φάιτης. Οἱ γέροι ἐνορέτες σφικτοσφιγμένοι στὰ καινούργια τους, μὲ ὁμορφες εἰρηνικὲς μορφές, μὲ τὰ μάτια ἀνεβασμένα σὲ θέση προσευχῆς, μοῦ φάνηκαν σὰν τοὺς μυριόπλουσιους καὶ σοφοὺς Μάγους ποῦ πῆγαν νὰ προσκυνήσουν τὸ φτωχὸ Βρέφος. Τὸ πλυθόρρυβο θυμιατὸ σκορποῦσε τὸ Λίβανο καὶ τὴ Σμύρνα καὶ ὁ χρυσὸς στραφτοκολοῦσε στὰ φωτιστέφαια τῶν εἰκόνον, στοὺς πελυέλαιους καὶ στίς κανδήλες. Τοῦ ψάλλη οἱ χαμηλόφωνες ὕμνωδίες καὶ οἱ κατακνητικὲς προσευχὲς τοῦ γέροντος λευίτη ἀκούγυιταν σὰν τὸ ἀγγελικὸ τραγοῦδι τῆς πιὸ ποιητικῆς Νυχτιάς . .

* * *

Παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων! Μιὰ μέρα σὰν τὶς ἄλλες, μόνο μὲ λίγο πιότερη κίνηση στὰ μυγοζιά καὶ στυλὸς δρόμους. Τὰ ψούνια δὲ δίνουν καιρὸ στοὺς λίγους νὰ σκεφθοῦν τὸ Μεγάλον Γεγονός καὶ ἡ πείνα δὲν ἐπιτρέπει σὲ κείνους ποῦ τυραννᾶ, νὰ στρέψουν τὸ νοῦ τους πρὸς τ' ἀπάνω. Τοῦ λατέρναιζι οἱ ἀργοκίνητες ἀνοιχτὲς γαί σιρτιὲς σκελιές, φέρνουν ἀπὸ πόρτα εὐ πόρτα τοὺς νεοχόρδιους σκοποῦς, ποῦ δὲ ἡγᾶ πολύχρωμο χάρτινο κανάρι. Τὰ ἠλεκτρικὰ θαμπώνουν τὰ μάτια, σκοτεινιάζουν τὸν οὐρανὸ καὶ διόχτιον τῆς φῶς τὸ μυστήριον καὶ τῆς βροδείας τὸ μεγαλεῖο. Οἱ

ἄγριες φωνὲς τῶν πουλητάδων πνίγουν κάθε ἄλλη ἐσωτερικὴ μουσικὴ . . .

Ἄνωφρα ζητῶ τὸ ὀδηγὸ Ἀστέρι. Δὲν ἀνασταίνονται πιὰ οἱ ἱερὲς μορφὲς τῶν Μάγων, δὲ γινᾶ ἡ φαντασία μου τὴν ὀλόχρυσον διαμαντοστόλιστη Φάιτη. Ἄδικα γυρεύω τὴ λάμψη τοῦ Χρυσοῦ, δὲν αἰσθάνομαι τὸ Λίβανο καὶ τὴ Σμύρνα καὶ τὸ παχουλούτσικο ἀγγελόμορφο Βρέφος δὲ ζωντανεύει πιὰ σιὴν ἄγια ἀγκαλιὰ τῆς Μάννος Του.

* * *

Μισοάνυκτα! Στὸ παγωμένο σκοτάδι τῆς κάμαρας φτάνει γλωμισσμένη τῆς μακρινῆς καμπάνας ἡ βοή. Τὰ κουρασμένα μισόκλειστα μάτια σὲ κρατοῦν στὴ μελαγχολικὴ συνέχεια θλιβιάκου ὄνειρον . . .

Μὰ μέσα σιὴν ἀθάνατη δροσιὰ τῆς καρδιάς, λαμποκοπᾶ τ' ἀνέσπερο ἀστέρι τῆς ἀλήθειας. Κ' εἶναι τὸ πιὸ λαμπρὸ ἀπόλα κείνα ποῦ διατρέχουν τ' ἀνεχτίμητὸ τῆς στερέωμα. Ἀδιάφορη τῆς γῆς ἡ μερμιγκιὰ πασπαταῖ εὐθυμῆ μέσα σ' ἀνῆλιον τοῦ σκοκικῶν σκοιάδι. Λίγοι, μόνο, σὰν ποῦ λίγοι ἦταν οἱ Μάγοι, ξεκινοῦν ἀπὸ μακρὰ μὲ τόσες δυσκολίες, γιὰ νὰ προσφέρουν τοὺς θησαυροὺς τους σιὴν αἰώνια ἀλήθεια. Σ' ὅλες τὶς ἐποχὲς ὀ βροιλῆας Ἡρώδης τρέμει τὴ δύναμή της. Καὶ οἱ φῶβη του, φῶβη πρωτόγοτης καρδιάς, ἀνώφρα ζητῶν ἀνάπαρη μέσα σ' ἀθῶο αἶμα ἐκείνων ποῦ τυχε νὰ γεννηθοῦν μ' αὐτή. Καὶ γίνεται αἰώνια ἡ θυσία, σὰν ποῦ αἰώνια θὰ εἶναι ἡ ἀνθρώπινη τύφλωση, σὰν ποῦ αἰώνιο θὰ εἶναι τῆς ἀλήθειας τὸ φῶς . . .

* * *

Μισοξμέρωσε! Οἱ οὐρανοὶ γιορτάζουν. Ραίνουν τὴ γῆ μὲ τὰ ὀλόλευκα ἀνθη τους, γιὰ τί θάνα νὰ τὴ σκεπάσουνε καὶ αὐτὴ μὲ τὸ σύμβολο τῆς ἀναγέννησης καὶ τῆς ἀγνότητος. Καὶ πάνω σιὸν Πέπλο τὸν ἀσπλο, μαυρίζουν βαθοχάραιτες λασπωμένες γραμμές. Εἶναι τὰ βαρῶ βήματα κείνων ποῦ βιαστικοὶ γυροῦν ἀφοῦ γιόρτασαν σιὴν ἐκκλησιά τὴ Μεγάλῃ Γέννηση . . .

I ΧΑΛΚΟΥΣΗΣ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

—Γειτόνισσά μ' καυμένη . . .

'Απάντηση δὲν ἔφερε καὶ βιρμαναστεναζόντας τράβηξε παραπάνω.

—Κυρία μ' καλή! . . .

Τίποτε· οὔτε γυρονοσαν κἄν τὸ κεφάλι τους· ἐκείνες πὺ σῶναζε καὶ κατάκοπη ἢ γυναικοῦλα ἔσκυψε καὶ περπατήσε πειὰ βουβή.

Τριγύρω της πηγαινορχούνταν ὁ κόσμος βιρμανικός, τριγύρω της ἔπερὶ νοδιάβαινε ἄγριος παγὶ ὡς ἄερος, ἐκείνη πήγαινε μ' ἀσκήματο κεφάλι. Καὶ οἰγά, οἰγά ἀπ' τὰ κλαμμένα μάτια κυλοῦσαν κλάμματα ζεσιὰ πὺ ἴσια ἔσφταν καὶ γέμιζαν τὰ ἐνωμένα ἄδρια χέρια.

—Χριστούγεννα, Χριστοῦλη μου, εἶπε καὶ σήκωσε τὸ κεφάλι της. Καὶ τὰ κλαμμένα μάτια κύτταζαν τὸν κόμο πὺν διάβαινε φορτωμένος λουλούδια καὶ καλά.

—Χριστούγεννα γιὰ ὄλους, Χριστουλάκι μου, κ' ἐγὼ βουκίτσα ἔχω τὰ πιάσω δυὸ μ' ὄρες . . . Χριστούγεννα καὶ τὸ παλληκάρι μ' . . .

Τὰ κλάμματα ἔτρεχαν τώρα φανερά . . . ἡ γυναίκα βιάζοντας ἀκόμα τὸ γρήγορο βῆμα της ἔφθασε στὴ σπηλιά της. Ἐκεῖ πὺ τὴν εἶχε ἀφήσει ἡ δύναμη καὶ ἡ καλωσύνη τῆς νοικοκυράς, ἐκεῖ ζούσε δίχως τὰ δίνη νοῖκι—μιά τρύπη!

Ἐσπρωξε τὴν ἔξω πόρτα, διάβηκε τὴν αὐλή καὶ ἔφθασε σιτὴν κατάφυτη κόμαρα. Ἄπὸ ἓνα παράθυρο ἀροχιασμένο, πὺν θᾶχε χρόνια ν' ἀνοίξη, ἔμπαινε λίγο φῶς. Χάμω, σὲ κάτι κονρόλια καὶ ἄχρη ἀπάνω ἓνα παιδί ἴσαμε 17 χρονῶ περιέμενε ἀγαγιῶντος . . . Κατάνεκρο φαίνονταν ὄλο . . . Μόνο ἐκεῖ στὸ μέτωπο ἀπὸ κάτω ζούσε μιὰ ἰδέα! Μιὰ ἰδέα, μιὰ εὐλόγια πὺν νυρονοσε τὸ κινάχλωμο πετρί, μιὰ ἰδέα πὺν μὲ τὴ ζωὴ της ἀποσκοδίωνε τὸ ἄλοιο ἐκεῖνο λείψανο . . . καὶ τραυλίζοντας, παραλατῶντας ἀπὸ τὸ μέτωπο ὡς τὸ στόμα, ἡ ἰδέα ἔγεινε φωνὴ καὶ ρώτησε σ' ἐκείνην πῶσχυβε: «Μάνα» καὶ σὲ λίγο ἡ ἰδέα πὺν εἶχε γίνει φωνὴ ἔκλαψε—« Πεινώ μανοῦλα».

Σκυρμένη ἔπάνω του, χόρταινε μὲ τὴν ὄψη του, ἐνῶ ἐκεῖνο ἔκλαιε ὄλοένα— «Πεινώ μανοῦλα τρεῖς μέρες!» Ἐκείνη ἄτονα τὸ κύτταζε καὶ εἴαν τὰ εἶχανε τὰ λόγια του μαχαίρει, ἔγειρε σὺν χιναμένη καὶ ἀκούμπησε σὺν τοῖχο.

Κι' ἐνῶ βουβή, τρελλή ἀπὸ τὸν πόνο ἐσῶπαινε, ἐνῶ τὸ παιδί ἐξακολουθοῦσε μονότονα νὰ κλαίη, τὰ Κάλανδα ἄρχισαν ἀπὸ μακρὰ νὰ κρούουν τὴ γέννηση ἐνὸς Θεοῦ.

'Ἀρεὰ ὄμως κι αὐτιά, σβυστιά, σὰ λυπημένα. . .

— Τ' ἀνοῦς, Γιαννιέ, τὰ Κάλανδα, παιδί μ'! Τ' ἀκοῦς ἀγόρι μ' . . . Χριστὸς γεννιέται . . . σταυρώσου!

—Μάνα . . . πεινώ . . . δὲ θῆλω Κάλανδα . . . πεινώ, μάνα! . . .

Ἡ φωνὴ του κόπηκε, ἡ φωνὴ τραβήχτηκε ἀπ' τὰ χεῖλη ὡς τὸ μέτωπο, ἐκεῖ ἔγεινε ἰδέα καὶ ξανορρίζωσε ζωντανή, ἐπίμονη, τραγική, στὸ πεθαμμένο δέρμα.

. . . Καὶ καθὼς νύχτωνε, καθὼς σῶπαινε καὶ τὸ παιδί, ἡ μάνα δὲ βάσταξε καὶ ρίχτηκε σιὸ δρόμο.

Πρῶτα δὲν ἔξερε πὺν πήγαινε. Ἐβλέπε ἄσκοπα τὰ φωτισμένα σπήτια πὺν τὴν φαίνοντανε σὺν μαγεμμένα. Ὁ οὐρανὸς ἦταν ὄροϊος, γιορτερὸς, σὺν σκολισμένις ἐξαιρετικὰ καὶ ἡ μητέρα τὸν κύτταζε μ' ἐμπιστοσύνη τὴν ὄρι πὺν δειλὰ ἐχτύπησε μιὰ πόρτα.

Στὸ ἄπλετο φῶς πὺν τὴν ἐθάμπωσε ἐσῶσισε καὶ ὕστερα ἀνοίξε τὸ χέρι της καὶ ζήτησε μιὰ βοήθεια.

—Οὔτε σήμερα ἡτυχίω, ἔγεινιασε μιὰ φωνὴ ἀπὸ μέσα, νά, δὲς της μιὰ δικαίρα!

Μὰ ἡ γυναίκα κατέβασε τὸ χέρι της καὶ εἶπε σιτὴ δουλέφτρι πὺν τῆς τὴν ἔδινε: «Τί νὰ τὴν κάμω; τὸ παλληκάρι μ' πεθαίνει, κάτι γιὰ νὰ μὴ πεθάνη . . .»

—Νά, ξεφώνησε ἡ φωνὴ θυλωμένη, νὰ δὲς της, αὐτὸ τὸ ψωμί.

Μὰ ἡ μητέρα ἔμεινε ἀκίνητη καὶ παρασκολετὴ γυρῶντας βοήθεια.

Μὰ ἄγρια κλωσιὰ ἔκλεισε τὴν πόρτα μ' ὄρη στὸ πρόσωπό της.

. . . Ἐμεινε ἐκεῖ σωριασμένη καὶ παρακαλεῖ ν' ἀκνή τὸ γέλοιο ἐκεινῶν πὺν μιροροσαν μὲ μιὰ σοῦπα νὰ γλυτώσουν τὸ παιδί της πὺν θὰ τόχανε!

Τὸ κρὸ ἐδενάμωνε.

Ὄταν ἐγύπησαν οἱ ἐκκλησιᾶς σηκώθηκε ὄλη μὲ τὸ κίνημα τοῦ σταυρώματος βαθὺν κ' εὐλοβὸ καὶ σιγὰ πηγαινονοσε, ἐνῶ οἱ καμπάνες ἐμυριόλεγαν τὸ ἔξοχο τὸ ἄγγελμα ἔφθασε ἐκεῖ πὺν ἦταν τὸ παιδί της.

Ψαλαφῶντας ἤρε τὸ σῶμα πὺν ζητοῦσε. Μέσ' τὰ σκοτεινὰ τὸ ἐννοιοσε μετατοπισμένο καὶ ψάχνοντας τὸ ἤρε σπαρμένο ἀπὸ τίς βούκες τὰ ψωμιὰ πὺν ἔφερε ἀπὸ τὴ ζητιανειὰ της καὶ πὺν τὸ παιδί δὲν μποροῦσε πειὰ νὰ μασήση . . .

. . . Τὴν τελευταία σκοτεινὴ στιγμή πὺν εἶχε νοιώσει τὸ καυμένο πῶς ἔρχεται ὁ θάνατος, ἡ ἰδέα, ἡ ἰδέα τῆς ζωῆς πὺν ζούσε στὸ μέτωπό του εἶχε γίνει κίνηση, ὑπεράθρωπη προσπάθεια, καὶ εἶχε συρθεῖ ὡς τὴ γωνιά, πὺν ἦταν τὰ ψωμιά, νὰ δοκιμάση ἀκίνητη μιὰ φορὰ, ἂν μποροῦσε μ' ἐκεῖνα νὰ ξεγλάση τὸν ἑαυτό του καὶ τὸ χέρο. . .

Μὰ δὲν τὸ εἶχε κατορθώσει . . .

**

Οί φτωχές γυναίκες πού επέστρεφαν αργότερα ἀπ' τοῦ Χριστοῦ τή λειτουργία ἐστέκονταν καί ἄκουαν τὸ κλάμμα τῆς καμμένης μάνας!

Μιά ἀπ' ὅλες μπῆκε σιγὰ κι' ἀκούμπησε χάμω ἓνα μικρούτσικο κεράκι. Καί κυττάζοντας μὲ πληγωμένα μάτια τὴ σκηνὴ τῆς μαύρης λύπης, γύρω καί εἶπε βγαίνοντας στίς καμπάνες πού χτυποῦσαν ἀκόμη τὰ Χριστούγεννα.

—Τί χτυπᾶτε; ! Ἄν εἶστε ἀληθινὲς κομπάνες τῆς Καθολικῆς τῆς Ἐκκλησιᾶς χτυπῆστε κι αὐτοῦ τὴ μοῖρα, χτυπῆστε καί τὸν πόνο τῶν φτωχῶν, τὸν ἀληθινό, παρὰ τὴ ψεύτικη Χριστουγεννιάτικη, δῆθεν, χερὰ ὅπου χτυπᾶτε μόνο! »

ΘΩΜΑ·Γ·Σ ΚΑΛΑΝΤΖΗ

ΣΤΟ ΤΣΑΡΣΙ

Ψιλὴ βροχὴ θρηνητικὰ μουςκεύει τὰ σοκάκια.

*Μέσα στὸ βαρβαρόφωνο τοῦ παζαριοῦ μείντάνι
φυγὴ! Πίσω ἀπ' τὰ πένθιμα τῆς συννεφιάς γιασμᾶκια
φαγγρίζει ὁ γῆμος, σὰ γλωμὸ χανοῦμισσας γερετάνι.*

*Κ' οἱ τσαρσιλῆδες λὲς βαστοῦν ἓνας τὸν ἄλλο κάκια.
Κάν' ἢ Κυρά τους δέσποινα τὸ γιορτινὸ φουστάνι
κ' εἶν' ἀπ' τίς μέρες τίς κακὲς π' ὁ τσεκμετζὸς δὲν πιάνει
οὔτ' ἓνα γρόσι τσακιστό. — Μερᾶκια καί μεράκια . . .*

*Καί λὲς περνοῦν στήν ὄψη τους, σὰν τῶν ὄνειρων σμάρια,
μέσα στίς ζάλες πού σκορποῦν τ' ἀραβικὰ μπαχάρια,
τοῦ ξακουστοῦ Μπεζεστενιοῦ μαλαμματένι' οἱ θρούλλοι.*

*Καί σταυροπόδι στοῦ ἄλικου σοφᾶ τὸ μαξιλάρι,
μόλις ραγίζουν τ' ἄλλα μαρμαρωμένα χεῖλη
στοῦ ναργκιλέ τ' ὀλόχρυσο, μωσχάτο κεχριμπάρι.*

Ο. ΜΠΕΚΕΣ

VILLIERS DE L'ISLE-ADAM

Η ΑΚΑΤΑΝΟΗΤΗ

Μόλις εἶχαν βγεῖ τὰ πρῶτα ρόδα, δταντὴν περασμένη ἀνοιξὴ ὁ Geoffroy de Gueri, φέρνοντας ἀπὸ τὸ Παρίσι τὴν ἐκλεκτὴν του, εἶχε νοικιάσει στήν ὄχθη τοῦ ποταμοῦ ἓνα γελαστὸ κιοσκάκι ἐπιπλωμένο μὲ ρυθμὸ Louis XVI, περικυκλωμένο ἀπὸ κῆπο, ὅπου οἱ ὑπερήφανοι πασχαλιεῖς ἀγκαλιάζοντας μια κεντρικὴ ἔκταση ἀπὸ χλόη διωστιαυρώνονταν σὲ μακρὺς δεντροστρεφές ὡς τὴν κινκιδωτὴ ἐξώπορτα. — Στὰ μακρυσμένα περὶχωρα, στίς πλαγιὰς τῶν μικρῶν λόφων, οἱ βαθύσκιες πενιότητες τῶν πύκων — πού ἀπὸ τὴν ὥρην τὸ φθινόπωρο — σκορποῦσαν θαρρεῖς μοναξιά, ὡς τὸ σπιτάκι.

Εἴκοσι χρόνῳ, μὲ εἰσόδημα, πού μόλις ἔφθανε στίς 700,000 φράγκα, ν' ἀφήσει τὸν ἑαυτό του νὰ τσακωθῇ ἀπὸ μιὰ κομπή, ἀπ' αὐτὴ τὴ λιγερὴ μελαχροινὴ μὲ τίς σιαθερὲς ματιὰς, μὲ τὸ γιασιουμίσιό δέρμα, μὲ τὰ φίνα καί τραχὰ μισίδια — τρέλλα! δὲν εἶν' ἔτσι; . . . Ἄς εἶναι. Μὰ ὁ Κύριος de Gueri, ἄν καί εἶταν καλοκαμωμένος, μὲ λεπτὰ φερσίματα, ξκουστὴ γενναιοφυχία καί μὲ καλλιτεχνικὸ πνεῦμα εἶχε μιὰ διορατικὴ αἰσθηματικότητα πού τὸν ὑπεράσπιζε — σὰ μιὰ δοκιμασμένη κρυφὴ πανοπλία — ἀπ' ὅλες τίς ἐρωτικὲς παραχωρήσεις πούμποροῦσαν νὰ τὸν παρασύρουνε σὲ κατὰπτωσὴ οὐσιαστικὴ. Ἡ Σιμόνη ἔξ ἄλλου, σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα τῆς σελήνης τοῦ μέλιτος εἶχε φανεῖ λιγότερο ἐπικίνδυνη ἀπ' ἄλλες, παίζοντας τὴ νιόσυφη ἀπὸ διάθεση, ὅχι σὰ γυναῖκα τοῦ κόσμου, παιδερή, λιγοῦξοδη, καί τὰ βράδια λέγοντας ἐκεῖνο τὸ «ὅ,τι κι' ἂν θέλεις» πού ἔκανε τ' αὐτὴ — Κ' ἔπειτα, εἶχε τὸ φυσικὸ νὰ εἶναι τόσο δμείοιμνη πού ἀφήκε νὰ πωληθῇ, ὑπερα ἀπὸ κι τᾶσχᾶση, ὅ,τι τῆς εἶχε μείνει ἀπὸ τοῦ; δὲν προηγούμενους ἑραστές της. Δὲν τῆς ἔμεναν πιά παρὰ διαμαντικὰ ἀσήμαντα, πολὺ λίγες ιουαλέτιες — κ' ἓνα δαχτυλίδι. Ἐνα θαυμάσιο μονόπετρο, πού εἶταν τόσο σπάνιο γιὰ τὴ λάμψη του, τὴ διαφάνειά του καί τίς πελεκησιὰς του. — ὥστε τὴ μέρα πού θᾶθελε, οἱ πιὸ ξακουστοὶ χρυσοκοῖ θὰ τὸ πλήρωνον σκέτο 500 εἰκοσὸφραγκα.

— Ἄ! πόσο εἶχαν βιασκεδάσει ὀληνα τὴ σαζόν. Ἰαπισίες, ψάρεμα, ἐκδρομὲς μὲ κανό, κυνήγια ἐλαίτηδες κουραστικά, φαγοπότια ἐξοχικὰ πάνω στὰ λόφια, ἐκδρομὲς — καί σὲ σπιτί, μουσικὴ, φιλιὰ, βιβλία, κουβεντοῦλες καί μαλλώματα!

Ἐπαιζαν ὀκόμη στὸν κῆπο καί μὲ παλιὰ ὄπλα τοῦ περασμένου καιροῦ, ἔτσι, γιὰ νὰ γελοῦν.

Όσο για σχέσεις δὲν ἐδέχονταν πανένα· τόσο πού μὲ τῆ νεανική τους φαντασία ὁ Geoffroy καὶ ἡ Σιμόνη κατώρθωναν νὰ ζοῦν σὰν ἀντρόγυνο.

* * *

Μ' ἄλ' αὐτὸ, ἡ Σιμόνη εἶχε στιγμὲς ἀκαθόριστες, πού περίσσευαν ὅσο ἐπλησίαζε ὁ καιρὸς νὰ γυρίσουνε στὸ Παρίσι. Ἔτσι, διὰν ἐκείνος κρατῶντα; τὴν ἀγκαλιασμένη, κάτω ἀπ' τὴς πασχαλιῆς πού φαίνονταν σὰν τρυπημένες ἀπ' τῶν ἀστεριῶν τῆ λάμψη, τῆς ἔλεγε τὰ πιὸ γλυκὰ λόγια καὶ μὲ τ' ὄψη τρυφερότητα, γιὰ ἓνα μικρὸ πού θὰ τοὺς ἔβωνα ἀκόμη περισσότερο, γιὰ στιγμὲς ἀγάπης, γιὰ μιὰ ζωὴ φαιδρὴ καὶ ἀ-λή, ἐκείνη φαίνονταν σὰν ἀφηρημένη καὶ τὸν παρατηροῦσε μ' ἓνα εἶδος παράξενης προσήλωσης, σὰ νὰ τοῦ ἔκρυπτε καμμιὰ κάρδια. Ἔνα χτύπημα τοῦ ποδοῦ σκέπαζε τὰ παράξενα δάκρυα πού καμμιὰ φ' ὄρα λάμπανε στὰ ματόκλαδά της, π' ἄγμα πού ἔδινε στὴ μυστική της συγκίνηση ἓνα χαρακτηριστὴ ἐναντιότητος — σχεδὸν ἀνυπομοιησίας — ἀνιξήγητης.

Λίγο κόντευε νὰ τοῦ φωνάξη κάτι. Κατόπι ἀπελπισμένη καὶ σὰν ἀποκαμωμένη σώπαινε.

Σ' αὐτὲς τὴς στιγμὲς, τοῦ εἶχε πει πολλές φορές ἀπότομα :

— Ἔφρεις Geoffroy, ἂν μοῦ κατέβαινε μπορούσα νὰ σ' ἀφήσω — μάλιστα χωρὶς νὰ σὲ προσειδοποιήσω ἀπὸ τὴ μιὰ ὥρα ὡς τὴν ἄλληνα. — Μὲ τὸ διαμάντι μου, εἶμαι ἐλεύθερη· θάχω τὸν καιρὸ, ἐκεῖ κάτω, νὰ διαλέξω ἀνάμεσα στοὺς πιὸ πλούσιους ἔσαν τοῦ γοῦστου μου. Μάλιστα, ἂν ἤθελα καὶ ἀπὸ δ' πόψε ἀκόμη — πάει θὰ εἴσουνε ἐλεύθερος, δὲ θάχε; πιά Σιμόνη — Αἱ! καλὸ, τί; αὐτὸ δὲ σὲ θυμῶνει πιὸ πολύ; Μπράβο σου». Τὰ μάτια της λάμπανε· θάλεγε κινεῖς πῶς; φύλαγε κανένα λόγο, κανένα κίνημα πού ὁ Κύριος de Guerl δὲν μπορούσε νὰ βρῆ.

Κι ὅταν ὁ νέος ἀπαντοῦσε μὲ λόγια γεμάτα ἀπορία, ἐκείνη δεχόντανε τὴς ἀπαντήσεις του μ' ἓνα γύρισμα τοῦ κεφαλοῦ, μ' ἓνα μορφασμὸ, καὶ μάλιστα τελευταῖο, μὲ κάποιο ἑλαφρὸ σήκωμα τῶν ὤμων.

Όταν τὴν ρωτοῦσε : «Τι σὲ πιάνει, καημένη Σιμόνη; . . . » ἐκείνη ἀπαντοῦσε σοβαρὴ βλέποντας ἀκαθόριστα :

— Θὰ διῆς πού μὲ δλους σου τοὺς καλοὺς τρόπους, ἐὰν θάσαι ἡ αἰτία τοῦ θανάτου μου.

— Μὰ . . . τί ἔχεις λοιπόν; τῆς φώναζε.

— Αἱ! ἂν εἴσουνε τοῦλάχιστο κομμίτι . . . ἀλλοιώτικος.

— Τότε δὲ μ' ἀγαπᾷς πιά; . . .

— Βέβαια . . . μὰ . . . ὄχι ὅσο θάθελα καὶ ἐξ αἰτίας σου.

Σ' αὐτὰ ὅλα, ἐκείνος γελοῦσε, ἐνῶ ἡ Σιμόνη μὲ ζαρωμένα φρύδια ἔτρεχε νὰ κλειστῆ μὲς τὴν κάμαρῆ της — ὅπου ὁ ἐρωμένος της τὴν ἀκούγε νὰ κλαίη πολλές φορές ὀλόκληρη μιὰν ὥρα.

Όταν γύριζε κοντὰ του φαίνονταν σὰν νάχε ξεχάσει τὴ σκητὴ πού τοῦχε κάμει!

Κ' ἔτσι, χωρὶς νὰ δώση περισσότερη σημασία στὸ ἐπεισόδιο, ὁ Κύριος de Guerl ξαναχαρούμενος συμπαίρνε λέγοντας : «Θεὲ μου, τί ἀλλόκοτες ποῦναι αὐτὲς οἱ γυναῖκες» καὶ ἡ δυνατὴ χυδαιότητα αὐτῶν τῶν λόγων τοῦ ξανάδινε θάρρος.

Σ' ἓνα θαυμάσιο ἠλιόγευμα, κατὰ τὴς πέντε, ἐνῶ μονάχοι οἱ δύο τους κάτω στὸν κήπο, ἀπ' ἓνα εἶδος παράδοξης διαισκήδισσης καὶ ἀπὸ ἔλλειψη ἄλλης, τρυβοῦσαν τὴ σαίτα στὴ γλῶσση — μιὰ παλιὰ καὶ δυνατὴ σαίτα τοῦ περασμένου καιροῦ — ἡ πολὺ ἀλλόκοτη αὐτὴ γυναῖκα, καθὼς δὲν εἶχε πιά πετραδάκια νὰ ρίξη, ἔβγαλε ἄξαφνα μιὰ φωνή — ὕστερα ἀπὸ ἐκείνη, τὴς παρατεταμένες καὶ ἀόριστες ματιές.

— Μπᾶ τί ζῶο πού εἶμαι! Κι' αὐτό;

Καὶ ξαφνικά, βγάζοντας ἀπὸ τὸ δάχτυλό της τὸ διαμάντι, τῆς βάλε στὴ σκαφίδα τῆς σαίτας πούταν στραμμένη ἐκείνη τὴ στιγμὴ στὰ μπουκέτα τοῦ δάσου καὶ στὰ σταζούμενα νερὰ τοῦ ποταμοῦ.

— Αἱ! ἂν τὸ ξαπόστειλα; Καὶ ὅμως . . . εἶπε μὲ γέλοιο.

— Σιμόνη, εἶσαι τρελλή.

Μὰ ἐκείνη, σὰν νὰ ὑπ' χωροῦσε σὲ κάποιο ἀκατανίκητο κίνημα διαστρεμένου ὑπερισμοῦ πού ἔφθανε σὲ μιὰ κρίσιμη νευρική ὀξύτητα, τράβηξε μὲ ἀπάθεια τὴ σαίτα — μιὰ σπύθα, μιὰ σταγόνα φαστεινὴ βυθίσθηκε στὸ μούχρωμα.

Κ' ἐνῶ ὁ Κύριος de Guerl τὴν κυττοῦσε ξαφνισμένος, ἐκείνη ἄφησε τὴ σαίτα νὰ πέση, ἔσπασε ἓνα κλωνὶ κάμποσο χοντρὸ, καὶ κατόπι ρίχνοντας τὸ ἄλλο χέρι της γύρω στὸ λαιμὸ τοῦ ἐρραστή της, τοῦ ψιθύρισε μὲ μισόκλειστα τὰ μάτια, μὲ μιὰ φωνὴ τροχιά, χυδαία χυδαία — καὶ σὲ τὴνο πού δὲν εἶχε ἐκείνος ἀκόμη ἀκούσει.

— Αἱ! ξέρω τί μοῦ ταιριάζει, ἔννοια σου.

Μὰ, τοῦλάχιστο, αὐτὴν τὴ φορὰ, θαρρῶ — πῶς θὰ μ' ἀρχίσης. . . (καὶ μ' ἓνα πλατάγιασμα τῆς βέργας στὸν ἀέρα) ἐμπρός. . . στὰ γερά. . . ἀλλοίως δὲ θὰ εἶσαι ἄντρας! Θαρρεῖς πῶς θὰ μοῦ κόσιζε πολὺ ἡπρώτη σου ξυλοπατινάδα; — Διάβολε, ἐπὶ τέλους! διὰν σκάνει κανεὶς . . .

Αἱ! τί ἔμορφα πού εἶναι, ξεκουράζεται κανεὶς ἐπὶ τέλους διὰν λέη ἐκεῖνο πού σκέπτεται. — Τώρα εἶσαι πιά κύριός μου! ἀφοῦ δὲν ἔχω οὔτε ἓναν παρὰ! Μπορεῖς νὰ μὲ διώξης! — Πῶς μ' ἀρτίσεις τώρα! . . . Μὰ κακομεταχειρίσου με λοιπόν! τί στενοχωρεῖσαι; Κ' ἔπειτα λὲς πῶς μ' ἀγαπᾷς, κ' ἔξη μῆνες τώρα, δὲ μ' ἔδωκες οὔτε ἓνα μπάτισο. . . — Ἀδιάφορο! αὐτὴ τὴ φορὰ θὰ μοῦ ταιριαζε τὸ ξύλο! (Καὶ μισογέροντας, στρυφνῆ, σημάδενε μὲ τὰ νύχια της τὸ χέρι τοῦ ἀγαπητικοῦ της καὶ μύριζε μ' ἀνοιγμένα ρουθούνια τὸ βελουδέσιο μαφρο τοῦ βεσιόνι). — Μιὰ γυναῖκα βλέπεις πρέπει νὰ νοιώθῃ κομμᾶτι τὸ ἀντρίκειο χέρι. . . Κι ἂν ἤξερες πόσο πιτσιμιότερο εἶναι αὐτὸ ἀπὸ τὰ λόγια,

ένα καλό ξυλοφόρτωμα! — Θ' αφήσης πιά, πιστεύω, κατά μέρος την ευγένειά σου, αἱ; . . . (Τὰ δόντια της χτυπούσανε). *Εμπρός! εἶσαι χλωμός! εἶσαι θυμωμένος! θὰ μὲ κάμης μελανιές... **Ηξευρα καλά πὼς ἦσαν ἀντρας!*

Σ' αὐτό, τὸ ὄλωσ διόλου ἀπρόοπτο ξέσπασμα, ὁ Κύριος de Guetl, χλωμός πραγματικά, τὴν κύταξε σὰν νὰ τὴν ἔβλεπε γιὰ πρώτη φορά. *Ἐπειτα, ξεφεύγοντας, ὕστερα ἀπὸ κάποια σιωπή, καὶ ἤσυχος.

— Θάταν καλύτερα νὰ εἶχα ἕνα καμτσίκι στὸ χέρι, εἶπε.

Κι ἀφίνοντάς τὴν λαχανιασμένη σ' ἕναν μπάγκο γύρισε στὸ σπίτι κατὸ πῖ, ἀπὸ τὴν ἄλλη πόρτα, βγήκε κ' ἔφυγε σὰ νὰ τὸν κυνηγοῦσαν.

— Τρεῖς ὥρες ὕστερα, ἡ Σιμόνη ἀνήσυχη, ἔσκιζε μὲ τὰ δόντια της τὸ μαντύλι της, μέσα στὴν κάμαρή της, μπροστὰ σ' ἕνα κερὶ — ὅταν ἡ ὑπὲρ τρια τῆς ἔφερε τὸ ἀκόλυθο γράμμα, πὺ εἶχε φθάσει μὲ τὸ κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὴ Νάντη.

*Αγαπιτή μου,

* Πρέπει νὰ ὁμολογήσω πὼς σοῦ χρωστῶ ἕξη μῆνες μιᾶς χίμαιρας γοητευτικῆς.

Μὰ μὲ τὴν χθεσινὴ ἀποκάλυψη τοῦ ἑαυτοῦ σου πάγωσης γιὰ πάντα καθ' αἰσθησὴ πὺ μόνη αὐτὴ ἡ γοητεία μου ἐνέπνεε. — Βέβαιον, δὲν ἀγνοῶ πὼς σήμερα πρὸ πάντων φαίνεται ἀπαραίτητο (στὰ μάτια πολλῶν τοῦ εἶδους σου) νὰ εἶναι κανεὶς κτήνος γιὰ νὰ εἶναι ἀντρας, καὶ τὰ φιλιὰ φιλίνονται σ' αὐτὸς πὺ ἀνοστα κι ἀπ' τὴς πληγῆς — *Ἐπειδὴ ὁμως ἀπὸ ἕνα μέρος, ἀνάμεσα σὲς βίαιες ἡδονές, πὺ γι ἀπλὴ διασκέδαση ἱκανοποιοῦν τὴν ἀπόλαυσή μας, ξετρελλαίνεσαι, φαίνεται γιὰ ἐκείνες πὺ ἔχουνε τὴν ἰδιότητα νὰ καταστρέφουνε τὴν κείνη τὴ χαρὰ, πὺ μόνη καὶ πὺ πολὺ ἀπὸ κάθε ἄλλο πρέπει νὰ καθιερώσῃ τὴ συντροφικὴ ζωὴ ἀνάμεσα σὰ δυὸ ἄτομα, κ' ἔπειδὴ ἀπ' ἄλλο μέρος, ἂν καὶ δὲν μπορεῖς ἐσὺ νὰ φαντασιῆς πὼς μ' ἀγαπᾷς, χωρὶς ξυλοφόρτωματα, ἐγὼ ὁμως μπορῶ πολὺ καλὸ νὰ εἶα' εὐτυχῆς, χωρὶς νὰ στοιλιαρίζω ἐκείνηνα πὺ ἀγαπῶ, — ἀναγκάσθηκα νὰ δραπέτεύσω, ἀκόμη καὶ ξεσκούφωτος, γιὰ νὰ γλυτώσωμε κ' οἱ δυὸ μὲς ἀπὸ τόσες μάταιες καὶ γελοῖες ἐξηγήσεις.

* Κ' ἔτσι, παράξενο παιδί, δταν σὲ καμάρωνα τὴς ὁμορφῆς βραδνῆς, κάτω ἀπὸ τὰ δεντρούλακια μας, καὶ παράφορος ἀπ' ἀγάπη ψιθύριζα στὰ χεῖλια σου ὅ,τι μοῦ ὑπαγόρευε ἡ καρδιά μου, θάλεγε μόνη σου ἀπλούστατα, μ' ἕνα βαθὺ στεναγμό, στρέφοντας τὰ ὁμορφά σου μάτια στὸν οὐρανὸ σὰν νὰ μετροῦσαν τ' ἀστέρινα: — Καλὰ ἴλι αὐτιά, μὰ θὰ προτιμοῦσαι τ' ἐς σπιρουνιές

Τὸ καυμένο! Λυπήσου με, ἂν ἀπὸ μιὰ ἐμφυτὴ μου ἀδεξιότητα, δε νοιώθω τὸν ἑαυτὸ μου τόσο τέλειο, ὥστε νὰ τολμήσω... νὰ σὲ ἱκανοποιήσω, ἀκόμη καὶ γι' ἀπλὴ δοκιμὴ. *Ὁ καθεὶς ἔχει τὴς αἰσθήσεις καὶ τὴς ἐκτιθυμῆς του. Δὲν συζητῶ τὴς δικῆς σου, οὔτε τὴν ποιότητά του; μὲ λυκεῖ μόνον ἡ ἰδέα πὺ σὲ σὲ θηκα γιὰ σένα σὰν ἕνας νοσοκόμος πὺ ἐπιδεινῶσε τὴ θέση σου.

Λοιπόν, σὲ χαιρετῶ. Μὴν ἀνησυχῆς καθόλου γιὰ τὸ σπιτάκι μας. Αὐτὸ νοικιάστηκε κιόλας, γιὰ τὴς 15 τοῦ μηνός, σὲ μὲ ἀολκγένεια ἀγαθῶν ἐμπόρων, πὺ περιμένουν τὴν ἀναχώρησή σου. Αὐριο, πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι, ἕνας ἐμπιστος θαρθῆ νὰ σοῦ δώσῃ μέσα σὲ φάκελλο ἕνα τσέκι ἕξη χιλιάδων φραγκῶν, πὺ θὰ σὲ πληρώσῃ ὁ συμβολαιογράφος μου στὸ Παρίσι. *Ἐγὼ βρίσκουμε πιά μακρυνά.

Σὲ χαιρετῶ μὲ λύπη καλὴ τύχη!»

GEOFFROY

Διοβάζοντας τὸ γράμμα, ἡ Σιμόνη μίκραινε τὰ χεῖλια της μ' ἕνα ἀμυγματο μορφασμὸ περιφρόνησης, καὶ τὸ ἄφησε νὰ πέσῃ ἀνάμεσα ἀπὸ δυὸ δάχτυλα.

— Τί κρῖμα ἕνας τόσο ἔμορφος νέος καὶ κατὰ βάθος νὰ εἶναι τόσο ὁνειροπόλος! ψιθύρισε — καὶ τί κρῖμα πὺ ὄλωσ αὐτοὶ πὺ μποροῦν νὰ καταλάβουν μιὰ γυναῖκα νὰ εἶναι τόσο

Καὶ ἡ Σιμόνη σταμάτησε φερβάζοντας κι αὐτὴ, ἡ λεπτοκαμωμένη καὶ ἄτυχη νέα, ἀίλοίμονο! πὺ τῶρα τελευταία πέθανε (ἀπελπιστικὴ ἀνθρωπότητα!) ὑπὸ τὸν ἀριθμὸ 435, εἰκοστὴ πέμπτη σειρά, (τῶν νυμφομανῶν) στὸ ἄκυλο τῶν ἀνιάτων.

— *Ἡ ἀρρώστια της ἦταν ριζικὴ, δηλαδὴ ἀπὸ ἐκείνες πὺ δὲν μπορεῖ κανεὶς (χωρὶς τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ) νὰ θέλῃ νὰ θεραπευθῆ.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΜΠΕΚΕ

Α. ΠΡΑΣΙΝΟΥ

ΜΙΑ ΖΩΗ

(Συνέχεια από το προηγούμενο φυλλάδιο)

Του έδωκα τὸ χέρι νὰ τὸν ἀποχαιρετήσω μουρμουρίζοντας δυὸ τρία τυπικά λόγια γιατί ἄλλα δὲν ἔβρισκα τὴν στιγμή ἐκείνη. Μοῦ τὸ σφιξε καὶ μ' ἐκύτταξε βαθνὰ βαθνὰ σὰ λυπημένος γιατί ἔφευγα. Κατόπι μὲ κάποιον δισταγμὸ.— Ἄν ἡ συντροφιά ἐνὸς ἀνθρώπου σὰν ἐμένα, μοῦ εἶπε, δὲ σὰς εἶνε ὀλίγετα δυσάρεστη, θὰ ἔλθετε μιὰ μέρα νὰ μὲ βρῆτε. Θὰ μὲ εὐχαριστήσετε πολὺ. — Ἔτσι γνωριστήκαμε.

VIII.

Ἡ γυναῖκα του εἶχε πεθάνει δυὸ κὰν τρία χρόνια πρὶν νὰ τὸν γνωρίσω. Τὴν εἶδα σὲ μιὰν εἰκόνα ζωγραφισμένη ἀπ' τὸν ἴδιον, ἓνα μαραμμένο γλυκὸ πρόσωπο, μὲ γραμμὲς παιδικαῖσιν ἀκόμα. Ἐκμημήθηκε τὸν ὕπνον τῶν ἀγγέλων πολὺ νέα. Κατόπι ἀπὸ μιὰ πολύκαιρη ἀρώστια ποὺ εἶχε, καθὼς μοῦ εἶπε καὶ ἐκεῖνος τουλάχιστο, ὅλα τὰ σημάδια τοῦ μαρasmus. Αὐτὰ τὰ λίγα ἤξερα ἀπὸ τὴ συζυγική του ζωή, ποτὲ δὲ μοῦ εἶπε περισσότερο.

Τώρα κατοικοῦσε μονάχος (ὁ πατέρας κ' ἡ μάνα του εἶχαν πεθάνει κ' οἱ δυὸ ἀδελφές, οἱ μόνες ποὺ ἔμεναν ἀπ' τὴν οἰκογένεια, παντρεμένες ἀπὸ χρόνια ἔλειπαν μακριά), σ' ἓνα σπίτι ἀρκετὰ παλιό, ἀπ' τὰρχαιότερα ἐνὸς δρόμου ποὺ σπάνια τὸν ἔβλεπεν ἥλιος.

Εἶναι ἀκόμα ὀλοζώντανη στὸ νοῦ μου ἡ κάμαρά του. Θερρῶ ἀκόμα πῶς ἀναπνέω τὸ βαρὺ τῆς ἀέρα, ὅπου ἡ εὐωδιά τῶν λουλουδιῶν ποὺ ξεψυχούσαν στὰ βάζα τους ἀνακατόνουνταν μὲ τὴν ἀρωστικὴ ἀνάσα τῶν χαρτιῶν καὶ τὸν καπνὸ τοῦ τσιγάρου. Ἦταν ἓνα τετραγώνον μικρὸ μὲ δυὸ παράθυρα χαμένα πίσω ἀπὸ κάτι σκοτεινὲς κουρτίνες. Λίγο φῶς περνώντας ἀπ' τὰ χρωματιστὰ τζάμια ποὺ μοιάζουν σὰν τζάμια ἐκκλησιαστικῆς ἐφοῦτης φτωχὰ τὸ ἐσωτερικὸ του. Οἱ τοῖχοι σκοτεινοὶ κι αὐτοὶ ἦταν σκοπασμένοι ἀπὸ εἰκόνας. Οἱ Χριστοὶ τῶν μεγαλητέρων ζωγράφων προβάλλαν μέσα στὴ σκιά, ἀπὸ τὸν πονετικὸ ραβδί τοῦ Δεῖπνου τοῦ Ντοβίντσι, ὡς τὸν παράξενον ἀσκητὴ τοῦ Ντοῦρερ. Ἀντίσκον στὴ θύρα, μακρὴς, ἀρχαῖος, τυραννισμένον σκέλεθρον, μὲ τὸ μάτι θλιβερὰ στηλωμένον κάπου ἀψηλά, ἀπλόνουνταν ὁ νεκρὸς Χριστὸς τοῦ Χόλμπαϊν κι ἀπὸ κάτω μισοτέλειωτος,

θαμπὸς ἀπ' τὸν καιρὸ, ἓνας σταυρωμένος ἀνοιγε στὴ νύχτα τοῦ Γολγοθᾶ τὰ λιγνά του χέρια. Ἐνα μυστικὸ φῶς ἐχάιδευε τὸ γλυκὸ του πρόσωπο ὅπου εἶχε πετρόσση τὸ στερνὸ παράπονον τοῦ νικημένου. Ὁ σταυρωμένος ἐκεῖνος τοῦ ἔμοιαζε κ' ἦταν μιὰ μελέτη ἀργὴ καὶ ὑπομονετικὴ πολλῶν χρονῶν. Ἀπάνω στὰ τραπέζια τῆς κάμαρας ἐσέρνονταν χίλιων λογιῶν ἀντικείμενα, στίβες χειρόγραφα, κομψὰ ἀγάλματα, πίνακες, λογιῶν σύνεργα ζωγραφικῆς, ἀμέτρητα σχέδια μισοτέλειωτα, κερύκερες οἰλουέτες προσώπων, μικρὰ κιβώτια κλειδωμένα ἢ ἀνοικτὰ γεμάτα ἐπιστολές, βάζα χρυσάλλια ἢ μπρούτζινα μὲ λουλούδια. Ὁλος αὐτὸς ὁ κόσμος σκόρπιος στὸ σκοιάδι τοῦ βασιλεὺς παντοτεινὰ στὶς γωνίες, ἐμυρμήγκιαζεν ὀλόγουρα παράξενος, στενάχωρος, βουβός. Στὸ βάθος κάτι ἄσπρο σὰ σύννεφο, σὰν ὄχθος. Ὅταν τὸ μάτι συνείθιζε λίγο λίγο στὴ σκιά, τὸ σύννεφο ἐκεῖνο ἔκαιρνε, σὰ μιὰ μεταμόρφωση ἀργή, τὸ σχῆμα μιᾶς νέας γυναίκας.

Τὸ παιδικαῖσιον τῆς πρόσωπο χαμογελοῦσε μέσα ἀπὸ τὸ χρυσοῦ τῆς πλαῖσιον καὶ τὸ χονδρόγελο τῆς ἐκεῖνο τραβοῦσε παράδοξα γλυστρουσε χωρὶς ἀντίσταση στὴν καρδιά καὶ ἀφηνει ἐκεῖ τὴν αἰνιγματίνια του λύπη. Ἀὐτὴ ἦταν ἡ ψυχὴ τῆς φυλακῆς ἐκείνης, μιὰ ψυχὴ μαραμμένη καὶ πικρὴ ποὺ μάρινε καὶ πίκραινε ὅ,τι τὴν εἰσέμωνε. Ἀλήθεια, ἔχονε κανεὶς τὴν εὐθυμία του μόλις ἔμπαινε ἐκεῖ μέσα. Κάτι ἀόρατον ἔσφιγγε τὴν καρδιά, κάτι σὰν ἐκεῖνον ποὺ εἶχε μαρμαρώσει στὰ χίλια τῆς νέας γυναίκας τὸ ἀπελπιστικὸ τῆς χαμόγελο. Ἡ γυναῖκα ἐκείνη ἦταν δική του. Μπροστὰ στὴν εἰκόνα, σ' ἓνα χαμηλὸν τραπέζι ποὺ δὲν ἄλλαζε τόπο ποτὲ, μαραίνονταν παντοτεινὰ μερικὰ λουλούδια, σ' ἓνα μεγάλο βάζον, φτωχὰ λουλούδια ποὺ πεθαίνουν στερημένα φῶς καὶ ἀέρα. Στὸ πλάι ἡ λίγη λάμψη ποὺ κυλοῦσιν ἀψηλά ἀπ' τὸ παράθυρον, ἔσκαβε τ' ἀδεια μάτια, κ' ἔσκιζε βαθύτερα τὸ κακὸ ἑκάρδιον ἐνὸς νεκροκέφαλου. Ἐδῶ μέσα ἔσβυνε ἀργὰ κ' ὑπομονετικὰ ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖνος σκοτεινὸς κι ἀμίλητος σὰν αἰνιγμα, μὲ μιὰν ἀνεξήγητη γλύκα ποὺ μαγνήτιζεν ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἤξεραν. Τέτοιο καὶ τ' ἀγνωστο ποὺ τραβᾷ χωρὶς νὰ πῆ ποτὲ τὸ φεβερὸ του μυστικόν.

Συχνὰ μοῦ ξανάρχεται στὸν ὕπνον, σὲ μιὰν ἀιατριχίλα, τὸ θαμνὸν δράμα τοῦ σκοτεινοῦ κελιοῦ κ' ἐκεῖ στὴ μέση, σ' ἓνα φτωχικὸν κρεβάτι κάτω ἀπ' τὸ νυσταχτικὸν τρεμουλιασμα δυὸν κερύων, ὡσὰν βγαλμένος ἀπὸ κάποιον σύννεφο τῆς ἀποκάλυψης, σχηματίζεται ὄργα, ἓνας νεκρὸς. Τὸ πρόσωπό του φέγγει ὀπίστωμα κάτω ἀπ' τοὺς μικροὺς ἴσκιους τῶν μαλλιῶν, τὸ στόμα ἔχει μείνη ἀνοικτὸ σὰ νὰ ἤθελε νὰ πῆ ἀκόμα κάτι καὶ τὰ μάτια ἀλλοθωρισμένα ἀπ' τὴν ἀγωνία ἔχονε στηλωθῆ ἀκίνητα ἀπάνω σὲ μιὰν γυναῖκα εἰκόνα, ποὺ χαμογελοῦ παρακεῖ μελαγχολικὰ πίσω ἀπ' τὰ λουλούδια ποὺ ξεφυλλίζονται στὸ παλιὸ του βάζον καὶ πίσω ἀπ' τὸ νεκροκέφαλον ποὺ δὲ βλέπει κι ὅλο γελᾷ.

Μία νύχτα του Δεκέμβρη με φωνάζαν άργά άπ' τ'ό σπίτι μου. Μου είπαν πώς είχε βαρυνά άρρωστος και πώς ζήτησε να με δει. Τήν τελευταία φορά που τον είχα συναντήσει, δυό ή τρεις μέρες πριν, στο δρόμο (ήταν γιορτή των Χριστουγέννων και τ'ό γυμνάσιο ήταν κλειστό) μου είχε φανη πειδ άποκαμωμένος, πειδ σκοτεινός άπ' ό,τι τον ήξερα. "Εξω χιόνιζε πυχτά, κ' ένας δαιμονισμένος άέρας έλύσιαζε στις σκοτεινές ρεθυες. "Επήρα τ'ό δρόμο του σπιτιου του άνήσυχος. Πηγαίνοντας ή άνη υχία μου περίευνε και περιπατούσα γλήγορα ζητώντας να διώξω τίς μαυρες σκέψεις που με κυρίευαν όλοένα όσο πλησίαζα. "Ως που να πάγω τ'ό χιόνι είχε σκεπάσει τ'ό λιθόστρωτο. Στην πόρτα του σταυρώθηκα μ' έναν άνθρο που που βραστοφεν ένα φαιάρι. Πίσω του άκολουθούσαν ένας γέρος πακάς που έσφιγγε κάτι άσπρο στο χέρι του. Σταυροκοπήθηκα σιωπηλά χω, ις να ρωτηξω τίποτ ι. Κάτι μ' έκινιγεν ένω ανέβαινα τήν παληά και σκοτεινή σκάλα που έτριζε.

"Η πόρτα τής κάμαρας του ήταν άνοιχτή. Στη μέση βαινος; ξεπλωμένος στο συνειθισμένο του στρατιωτικό κρεβάτι, άγνώριστος, εβουμίνος, άνάπνε βαρυνά και άταχια. Στο πλάι τ υ καθόνταν μιά γυναίκα μαυροφόρα που τίς πασάστεκε. Τά μάτια του στηλωμένα στο μαυρο άνοιγμα τής πόρτας φαίνονταν σά να γύρευαν κάτι. "Όταν άκουσε τά πατήματά μου στη σάλα, άνασήκωσε μ'ό κόπο τ'ό κεφάλι, και βλέποντάς με με γνώρισε γλήγορα και χαμογέλασε. Με περίμενε. Μ' έγενε με τ'ό χέρι να καθήσω πλάι του.—Πλησίασε μου είπε αδύνατα, όσπε μόλις να τον άκούσω, μη φοβάσαι. Δέν μπορώ να φωνάξω. Έχω πολλά να σου πω για τόν λίγο καιρό που μου μένει. "Η μονροντεμένη γυναίκα βγήκε και σφάλιξε τήν πόρτα χωρίς λέξη. Τήν άκούσθησε με τ'ό μάτι και σάν ββαιώθηκε πώς είμαστε μόνοι—Δέ σέ φώνοζε ναοίτερο, μου είπε, και μη θυμώσης. "Ήξερα τί θά γένη και δέν ήθελα να σέ λυπήσω. Καί μ' ένι παρό χ μεγάλο —"Έκομα, μ'ό λέγει, ειρήνη με τ'ό θάνατο. Λίγο άκόμα και φεύγω. Σε παρακλώ, μ'ην κλάψης, δέ θά είχες τίποτο. "Ότι γίνεται τώρη τ'ό περιμένω χρόνια είχες βρεθη.

"Αν έδειχνε λάθη ίως να 'νοιόθα λιγώτερο τήν πίκρα τής ώρας εκείνη. Μά ή γολήνη τής ψυχής του είχε κάτι που σπάραιε τόσο βαθυά τήν καρδιά, ότε χρεΐστηκε θέληση άνώτερη άπ' ήμένα για να μ'ην ταράξω τίς τελευταίς του στιγμές με μάταια δάκρυα.

"Εστάθηε λίγο. Κατόπι ξανάρχισε με κόπο.

—Με γνωρίζεις χρόνια κοί ποτέ δέ σου είπα τίποτα για τή ζωή μου. Δέν είχε έμμορφη ούτε άπ' εκείνες που φέρνουν τιμή σ' έναν άνθρο. Αίτία τής σιωπής μου δέν ήταν ό φόβος μήπως δέν κρατήσης τ'ό μυστικό μου, τ'ό ξέραν και άλλοι, ούτε μήπως λιγοστήνη ή εκτίμηση που με είχες. Είσαι φρόνιμος και ξέρεις πώς οι άνθροποι που έκαμν λάθη στον κόσμο δέν είναι οι πειδ κακοί, κ' έπειτα τήν περιφρόνηση του κόσμου τή θεωρούσα σάν τιμω

ρία σκελμένη από ψηλά, που έπρεπε να τήν υποφέρω χωρίς παράπονο. "Εσώπαινα γιατί αν στα μολογούσα όλα, θά βρισκες λόγους να με παρηγορήσης και να μαλοκόσης μέσα μου τήν όργισμένη συνείδηση. Μιά μέρα θά βρισκα μικρό τ'ό άμάρτημά μου, και αυτό δέν τ'ό ήθελα. "Η ζωή μου ήταν μαρτύριο, μα δέν άδημάθησα ποτέ, λογαριάζοντας πώς εκπλήρωνα. "Αλήθεια σέ λέγω, άξίζει να περάση κανείς τόν βίο στα δάκρυα για ναχη τήν ψυχή άλαφρή σ' αυτές τίς φοβερές στιγμές που μοκίνει στο άγ. ωστο καταμόναχος, χωρίς άλλο σύντροφο παρά τήν ένθύμηση τής καλής ή τής κακής του ζωής. "Υπόφερα πολύ, πολύν καιρόν. "Υποφερα από τόσα χρόνια άπ'όσα μονάχα θά κοιμηθώ.

Τόν άκουσα άμύλητος σάν πέτρα. Τά λόγια βγαίναν άπ' τά μαρομένα του χείλια ζωτανά, άλάθευτ ι σάν αλήθειες και άν δέν έβλεπα τ'ό πρόσωπό του όπου ό θάνατος έλυνε ένα, ένα ό,τι είχε δέση ή ζωή, δίνοντάς του μιάν υπερκόσμια έκφραση που δέν ξεχνιέται, θά λεγα πώς ό άνθροπος αυτός που μιλούσε, ήταν καλά. "Η φωνή του έμοιαζε κάτι που θά σπαάση έδω για ν' άκουσθ ή άλλο.

—Δέ μου μένει καιρό; να σου πω τήν ιστορία μου, μου είπε πάλι. Αισθάνομαι τ'ό κρ'ό να παγώνη λίγο λίγο τή ζωή μέσα μου. Τά χαριά μου θά σέ τά δώσουν έλα σήμερα ή αύριο όπως παράγγελω. Πολλά τάχω κάψ ή ξεσχίσει. . . Έχεται να με θυμάσαι. Αυτά και ό καιρός θά σου μάθουν ό,τι δέν ήξερες.

"Εδω ή φωνή του κ'όπηκε, τ'ό κεφάλι του έπεσε βαρυνά στο προκεφάλι. Οι ίσκιαι του θανάτου άρχισαν να τ'ό θοιόνουν τά μάτια. Ποσκατευτά σά να μ'ην έβλεπε πια έγύρευε και πήρε τ'ό χέρι μου στο δικό του που ήταν παγωμένο. Του τό σφιξα και στη ζέστη που ίσω; να αισθάνθηκε χαμογέλασε, ένα παράξενο χαμόγελο που του μισάνοιξε τά χείλια και τ' άφησεν έτσι μισανοιχιά σάν να ήταν ή τελευταία κίνηση που έδωκεν ή ταξειδεύουσα ζωή στις γραμμές του προσώπου του. Σε μιάν στιγμή κατάλοβα πώς δέ μ' έβλεπε πια αν και τ'ό μάτι του ήταν γυρισμένο σ' ήμένα. Θαρρούσε πώς κάποιος άόρατος ήταν άνομεταξύ μας και τόν έμπόδιζε να με δει.—Χωρίς να κουνήση τ'ό χείλια μου είπε τίς τελευταίς αυτές λέξεις—Είπε αλήθεια π'ό, μ' έκαμες γλυκαία τή ζωή. Μά τώρη πρέπει. . . να φύγω. . . Κάτι βλέπω που θά τ'ό διης κ' ένω μιά μέρα. . . πιστιψε μονάχα πώς είναι κάτι. . . — Σταμάτησε, και κατόπι με κόπο μεγάλο πρόσθεσε — φώνοζε τή γυναίκα. . . Και σά να μ'ην είχε πει τή δύναμη να τ'ό κρατήση μου άφησε τ'ό χέρι.

"Εξω ό βορηάς έκλεισε τ'ά θλιβρό τραγούδι άποχωρισμού και τ'ό χιόνι χτυποδεν αδύνατα τά παγωμένα ιζάμια. Τ' αναρίθμητα άνικείμενα που σέφνονταν σκόρπια άπάνω στα τραπέζια, παίρνων παράδοξες φόρμες στο μισοσκότεινο τής κάμαρας που τάραζε τ'ό κόκκινο φως ενός κεριού. "Απάω άπ' τ'ό κρεβάτι χαμογέλοσε πάντα ή εικόνα τής γυναίκας του και πειδ κάτω δυό μαυρες σκιές σ'έναν τρομαχτικόν σέ άδεια μάτια του νεκροκέφαλου.

(Έχει συνέχεια)

ΠΡΩΤΕΣ ΠΕΝΙΕΣ

ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΜΟΥ ΑΓΑΠΗ

I.

Ἐφυγες γιὰ τὸ πλάνο πανηγῦρι
 στῆς μάχης τὸ ἀκράτητο μεθῶσι.
 — ὦ μίση' σιὰ μάτια σου τὰ μεγάλα !
 τῆς ἀνασιτέρευτη τοῦ πόθου βρύση,
 ρούφηξ' ἀπὸ τῆς νειότης τὸ κροντήρι
 ζωὴ καινούρια σιάλα σιάλα.
 Κ' εἶπα : πὼς φτάνει στὴν ψυχὴ μου
 ἡ βιβλικὴ τῆς ὕψης σου γαλήνη,
 τὸ λαγαρό φεγγάρι, πὸν σιὰ ὄρη σου μαλλιὰ
 φλόγες ἀνάβει περισσὲς καὶ σβύνει.
 Ἦσανε βράδυ ποῦσφιζες τὰ δύο μου χέρια
 — πῶς τὸ θυμοῦμαι ! —
 σιὰ σπῆτι πῆγα μοναχὴ μου,
 ἀνοίγω τὸ παράθυρο . . . τί μαύρη σιγαλιὰ !
 κι' ἀναμειγρῶντας τὰ ἀμέτρητα ἀστέρια
 ξενόχτησα σὰν ἄγαλμα, βουβή, μαρμαρωμένη,

 Καὶ συλλογοῦμαι . . .
 Ἐφυγες ! ἓνα ὄνειρο μονάχα μ' ἀπομένει.

II.

Τί περιμέναμε ;
 — Μεσ' στοὺς καθμὸνς θὰ λυώσουμε...
 Ἦρθαν τὰ κρισιέγια
 καὶ τοῦ χειρόπρωρου μᾶς συνεπῆραν οἱ νοτιῆς

ἐνῶ στ' ἀπάνεμο λιμάνι
 τ' ἀραξοβόλι σέρονουν οἱ πολλοὶ
 καὶ τὸ στεριώνουνε ἀργά, κι ἀργά,
 μὲ ἴλοκαμμένα χέρια ! . . .

Ἄλλοι ! πῆρχοῦ νὰ νοιώσουμε
 τοῦ ἔρωτα τὸ ἠδονικὸ φιλή
 γυρνῶντας πλάϊ, πλάϊ, τὶς λαμπρόφωτες βραδιές
 ὄχι φτωχοὶ κι οὐδὲ ζητιάνοι
 μὲ τὶς ματιές μόνο χορταίναμε,
 κι ἀπόμειναν τὰ χεῖλη μας βουβὰ
 καὶ τρισαλλοιά ! Τί περιμέναμε ;

III.

Ἀτράνταχτε, καὶ ἡμίθεε καβαλλάρη
 πὸν ξετυλίξεις τὸ μεγαλοεργὸ ἀχνάρι
 τοῦ θείου πολέμου
 μέσ' στὸ μελισσολόι τοῦ στρατώνα.
 Σὰν καὶ μιὰ σκλάβη ὑποταχτικιά,
 ἀπὸ τὸ συρματοπλεχτοῦ καφάσι
 — σάλιακας φοβιτσιάρης ἢ χελῶνα
 δειλὰ θωρῶ σιὰ ἕπνου μου τῆ βράση
 τὶς μελιχρὲς λαμπράδες σου : γλυκειά,
 γλυκειά, μὲ συνεπαίρνει ἀνατριχίλα
 σιὰ χνῶτο τ' ἀνέμου,
 λυωμένη, κερένια
 — ὦ τί μαύρη ἔγνοια !
 ἀγριοσειοῦνται τῆς καρδιάς μου τὰ φύλλα
 καὶ βλέπω . . . καὶ βλέπω δαφνένιο στεφάνι
 περιγυρα σιὰ ὑπέροχο μέτωπό σου
 τιμές, δόξες, μεγαλεῖα ! ! !
 Στὸ σκοπὸ σου
 γιὰ νὰ φτάσης, μάνι μάνι,
 σόντριφέ με
 σιὰν μεγάλη σου ἰδέα γύρου

...
 Τὴν χαλκόλαμπρή σου θὰ στολίση πανοπλία
 κα ἄλλο πλουμίδι — ἢ ψυχὴ μου — στανικὸ
 θυμητικὸ
 τοῦ λογοχρονισμένου μας ὄνειρου . . .

ΕΛΛΑ ΛΑΜΠΙΣΗ

ΔΕΙΛΙ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΥ

Τριαντάφυλλα οὐράνια ματωμένα,
 Ἀμέθυστοι ἀτέλειωτοι χρυσοδεμένοι,
 Φωτιά μέσ' ἀφ' τὴν Κόλαση βγαλμένη,
 Ρουμπίνια μὲ ζαφείρι' ἀγκαλιασμένα,

 Θάλασσα διάφανη σὰ σμαραγδένια,
 Νεραϊδίσια σὺς ὄνειρέντ'α παλάτια,
 Ποὺ καθρεφτίζατε τοῦ οὐρανοῦ τὰ πλάτια
 Καὶ κλέβατε φιλιὰ μαλαματένια,

 Ἀπόμακρες κορφές πρασιτισμένες
 Κι ἄλλες μὲ χρώματα περίσσια κεντημένες
 Κι ἐσὺ βουνίσια τριανταφυλλιά τοῦ φράχτη,

 Γιατὶ μείνατε σιὰχτη ὅλα ἕνα-ἕνα;
 — Γιατὶ τὰ ὄνειρά σου τὰ χρυσοφασμένα
 Μείνανε σὰν κι ἐμᾶς μονάχα σιὰχτη ;

Η ΑΓΝΩΣΤΗ

ΧΡΟΝΙΚᾶ - ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

ΟΣΟΙ ΖΩΝΤΑΝΟΙ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ πρῶτο φυλλάδιο)

Φίλοι μου,

Στὸ γράμμα ποὺ μοῦ ἀνήγγειλε τὴν ἔκδοσιν τοῦ «Λόγου» μοῦ γράφετε πὼς τὸ πρόγραμμά σας ὀλίγηρο βρίσκεται μέσα στὸν τίτλο του.

Βέβαια μετρήσατε πολὺ καλὰ αὐτὸ τὸ βορῆ σας ἔργο, καὶ στὴν εὐγενική σας προσπάθεια νὰ πελεκήσετε καὶ σεῖς κατὰ δύναμιν, τὸν κοινωνικὸ μας ὄγκο ἀποφασίσατε νὰ ριχτεῖτε στὸν ἀγῶνα. Ἀλλὰ τὸ νομίζετε εὐκόλο ;

Ἐπειτα ἀπὸ τὰ κη μακροχρόνια καὶ ἀπὸ χειρότερη στραβοδρομά, ὅπου χάσαμε κάθε ἀληθινὴ πραγματικότητα καὶ κάθε αἰσθητικὴ ἀληθινὴ ἐμορφίδα, ἔχουμε οἱ περισσότεροὶ μορφώσει τέτοιο ἕνα ψεύτικο ἰδανικὸ καὶ τέτοια μιὰ παραίσθησι πεισματάρη ποὺ εἶναι γιγάντειο ἔργο ἢ ἀναμόρφωσι.

Γιὰτὶ σὰν κάθε βαθειὰ μεταρρυθμισι, ἀπαιτεῖ καὶ αὐτὴ ἀποστόλους καὶ μάρτυρας. Εἰσθε ἱτοιμοί ;

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι στὰ τελευταῖα εἴκοσι πρὸ πάντων χρόνια ἔγινε ἀρκετὴ προετοιμασία, ἔγινε περισσότερη ζύμωσι καὶ οἱ νέες ἰδέες τοῦλάχιστον ἔλασαν νὰ θεωροῦνται ἔξωφρενικές. Αὐτὸ εἶναι μεγάλο κέρδος. Ὁ κόσμος ὅμως ἐξαικολουθεῖ νὰ γελιέται ἀπὸ τὰ συμφέροντα τῆς δασκαλοσύνης, ἀπὸ τὶς φιλικινές ὑποχρεώσεις ποὺ ἔχει, ἀπὸ τὴν ἡμιμάθεια ποὺ τὸν διακρίνει, ἀπὸ τὴ στενὴ ἀντίληψιν τῆς παιδείας τοῦ μαθητεῖος καὶ τῆς μακρυᾶς του συνήθειας, ἀπὸ τοὺς δημαγωγούς ποὺ τὸν παρασύρουν καὶ τέλος ἀπὸ χίλιες συκοφαντίες ποὺ θεληματικὰ εἶτε ἀθελα σπέρνει ὁ ἐπιτήδειος γιὰ νὰ δείξῃ κακοήθεια ἢ ἔξυπνάδα. Ὅλα αὐτὰ εἶναι πέτρες μυιερές ποὺ κόβουν τὸ δρόμο, ποὺ κάμουν ν' ἀποθαρρύνεται ὁ μικρόψυχος καὶ νὰ σκοπιάρη ὁ μεταρρυθμιστής.

Θυμᾶσθε τί ἔγινε στὴν Πόλιν μας ἔδῳ. Στὴν εἰκοσιπενταετηρίδα τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, γιὰ πρώτη φορὰ ὁ Ψυχάρης ἐκήρυξε μερικὲς ἀλήθειες. Τὸ πρᾶγμα πέρασε σὰ μιὰ περίεργη εἶδησι, σὰν ἕνα νέο κημιᾶς ἐφημερίδας. Ὁ κλασικιστὸς περιφρονοῦσε τὶς νέες προσπάθειες καὶ κανένα κουνουπι δσο καὶ ἄν ζιζίνιζε, δέν τοῦ σκότιζε τὸ κεφάλι. Ἡ νέα ζωὴ δέν εἶχε δικαίωμα νὰ ζῆσι, καὶ ὅλοι μας ἔπρεπε ν' ἀρκοῦμαστε νὰ θαυμάζουμε καὶ νὰ σχολιάζουμε τὰ ποιά. Στὴν Εὐρώπη, ὅλοι οἱ καθηγητές παρακολουθοῦνε μὲ πατρικὴ σιργῆ ὅ,τι κηθημερινῶς γράφουν οἱ διάφοροι νέοι. Ἐδῳ ἔπρεπε νὰ τοὺς περιφρονοῦν πρὶν νὰ τοὺς διαβάσουν. Αὐτὴ ἦταν ἡ γενικὴ ἀντίληψιν. Καὶ ἴσως ἤμουν αὐτὸς πρῶτος ποὺ μόλις ἐπέστρεψα, πρὶν 25 χρόνια στὴν Πόλιν, μίλησα στὸ Σύλλογο γιὰ τὸν ποιητὴ Βιζυινό. Τώρα τελευταῖα ζήτησα νὰ κάμω κάτι περισσότερο. Σὰ μέλος τοῦ φιλολογικοῦ τμή-

ματος, είχα προτείνει ἄλλοι νὰ ἀναλάβουμε στίς συνεδρίες τὴ μελέτη καὶ ἀνάλυση συγχρόνου ποιητοῦ ἢ λογογράφου, καὶ τὴν ἀρχὴ θὰ ἦμουνα πρόθυμος νὰ τὴν ἔκαμα ἐγὼ. Εἶχα καὶ ἐγὼ τὴ γνώμη πὼς θὰ ἦταν ἀγία δουλειὰ ὁ συγχρονισμὸς αὐτὸς στίς μελέτες καὶ στὴν ἀνάπτυξή μας. Τίποτε ἄλλο.

Εἴμαστε τόσο ἐλαφροὶ στὴ μόρφωσή μας ποὺ οὐδὲ ἀρκεῖ νὰ φοροῦμε περικεφαλαίες Πελοπίδα ἢ Θεμιστοκλῆ γιὰ νὰ φοβερίζουμε κάθε συναγωνιστὴ μας. Αὐτὸ ἀρκεῖ. Μῆτε μποροῦμε νὰ ἐκτιμήσουμε τὴν ἀξία τῆς ἑνῆς φιλολογίας. Ὅχι νὰ ἐκτιμήσουμε, γιατί τότε θάταν εὐκόλο νὰ ἐκτιμήσουμε τὸν ἑαυτό μας μὰ οὐτὲ ποίησουμε τὸν κόπο νὰ τὴ γνωρίσουμε βαθιά. Θυμᾶστε τί ἔγινε τελευταῖα.

Ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σὺλλογος κήρυξε διτιμόνισμα τοῦ μακαρίτου Χασιώτη γιὰ τὴν καλύτερη κωμωδία. Ἄρχισε δηλοδὴ ἀνάποδα. Πρὶν ὁ γραμματιζόμενος τῆς Πόλης μάθη νὰ γράφῃ δέκα γραμμὲς μὲ κάποιο ὄφρος καὶ καλαισθητῆς, πρὶν γίνῃ κατόπι λογογράφος, πρὶν γίνῃ ἐπικὸς ποιητῆς, πρὶν γίνῃ δραματικὸς ποιητῆς. Ζήτησε νὰ γίνῃ κωμικὸς ποιητῆς. Πῆδησε δηλοδὴ στὸ κορυφαῖο τῆς τέχνης. Κι ὁ φιλολογικὸς Σὺλλογος δέχτηκε νὰ κυριῆ τὸ διαγώνισμα, ἐξέλεξε καὶ μὲνα εισηγητὴ τῆς Ἑλιανοδίκου Ἐπιτροπῆς Ἐγὼ γελοῦσα ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους γιὰ ὄληνα αὐτὴ τὴν ἀληθινὴ κωμωδία, δέχτηκε ἄλλο τὴν ἐκλογή. Γιατί ; γιὰ νὰ βροντοφωνήσῃ, ὅπως βροντοφώνησα, τὸ χάριμα μας κι ἐργάσθηκα μάλιστα μὲ τὸ παράπονο. Γιατί μόνο, ὅτι ἀνέβησα τὰ ἔργα ποὺ μᾶς παρουσιάσθηκαν, ἀλλὰ εἶδενα τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ καθένα ἀπ' αὐτά, ποιὸς εἶναι ὁ σκοπὸς, ὁ δρόμος καὶ ἡ βάση τῆς κωμωδίας καὶ ποῦ ἔφθασε σήμερα ἡ τέχνη, ἐνῶ ἡμεῖς ἀπὸ ποῦ ἀρχίσαμε.

Γιὰ ἕνα ἄλλο πρᾶγμα εὐχαριστήθηκα, καὶ πρὸ πάντων παρηγορήθηκα: ὅσο δυνατὰ καὶ ἂν βροντοφώνησα αὐτὲς τίς ἀλήθειες ὅλος ὁ κόσμος συμφώνησε, τοῦλάχιστον τὴν ὥρα τῆς συνεδρίας, μὲ τὴ γνώμη μου.

Ὅσα συγχαρητήρια μοῦ ἔδωκαν ἦταν μιὰ παρηγοριά ποὺ θὰ ξεπνήσῃ μιὰ μέρα τὸ κοινὸ μας. Καὶ λέγω μ' ἀνακούφιση αὐτὴν τὴν παρηγοριά, γιατί λίγα χρόνια νωρίτερα, ὅταν στὸ φιλολογικὸ μνημόσυνο τῆς Ἀλεξάνδρας Παπαδοπούλου, πάλι ἀπὸ τὸ βῆμα τοῦ ἴδιου Σὺλλογου, ἀνάπτυξα τὴ σημερινὴ θέση τῆς νεώτερης ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσας, τότε στὴν ὥρα τῆς συνεδρίας ὅλος ὁ κόσμος συμφώνησε καὶ χειροκροτοῦσε, ὅταν ἄλλοι δὲν κινήθησαν ἀπὸ τοὺς ἐπιτήδειους καὶ ἐννοίωσα πὼς ὅσα εἶπα ἀναποδογύριζαν μερικὲς μαθητικὲς τοὺς θεωρίες, πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς, ὀλόκληρο σχεδὸν μῆνα, ἔγραφαν ἐναντίον μου.

Μὰ εἶπαν καὶ ἰερόσυλο !

Σᾶς ἐπαναλαμβάνω μὲ δάκρυα τὸ ἀλησμόνητο αὐτὸ ἐπίθετο γιὰ νὰ διητε καὶ σεις τί στεφάνι μορεῖτε νάχετε προστά σας. Καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴ νομίζετε πὼς αὐτὰ ποὺ σᾶς ἀνέφερα τάγραφα γι' ἡ καυχσιολογία.

Μ' ἐκτίμηση

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Στὸ φύλλο τῆς 22 Δεκεμβρίου ἡ ἔφημερίδα «Πατρίς» δημοσίευσεν ἕνα ἀρθρὸ γιὰ τοὺς πρόσφυγας μὲ τὴν ὑπογραφή μου. Τὸ ἀρθρὸ ἐκεῖνο τὸ ἀποκηρύττω—γιατί δὲν ἦταν τὸ δικό μου. Ἦταν ἕνα κουρέλιασμα τοῦ ἀρθρου μου, ἀπὸ τὸ ὅποιο ἡ «Πατρίς» πήρε μόνο ὅ,τι ἡ ραγιαδικὴ ἀντίληψή της γιὰ τὴ δημοσιογραφία τῆς ἐπέτρεψε νὰ δημοσιεύῃ.

Ἀφίνω στοὺς ἀνθρώπους ποὺ σκέπτονται νὰ βγάλουν συμπεράσματα γιὰ λογαριασμὸ μιᾶς ἔφημερίδας ποὺ τὴ μιὰ μέρα δηλώνει πὼς ἀνοίγει τίς στήλες της σ' ὅλους γιὰ μιὰ ἀρθρογραφία ποὺ ἀφορᾷ ἕνα ζήτημα σὰν τῶν προσφύγων, καὶ τὴν ἄλλη ἐφαρμόζει στὰ ἀρθρα ποὺ τὴ στέλνουν τὴν πρὸ ἀνελεύθερη λογοκρισία καὶ δὲν γράφεται στὸ τέλος νὰ βάζει καὶ τὴν ὑπογραφή ἐκείνου ποὺ ἔγραψε κάτω ἀπ' τὸ ἀκρωτηριασμένο καὶ παραμορφωμένο ἀρθρὸ ! . . .

Θὰ ξεθυμᾶνε κι αὐτὸ ὅπως ξεθυμᾶνουν τόσα καὶ τόσα ζητήματα ποὺ ξεσποῦν—πρᾶτα ὁ Θεὸς—κάθε τόσο στὸ κεφάλι μας, γιὰ νὰ προκαλέσουν μερικὲς σπασμοδικὲς μας κινήσεις καὶ νὰ φαινόμεστε πὼς κάτι κάνουμε !

Καὶ ὁ ἀπολογισμὸς του θὰ στροβιλιῇ θανμάσια μὲ τὴν τόσο στερεότυπη ὅσο καὶ ἐκφραστικὴ λέξη : ξεθύμανε !

Κοὶ θὰ ξεθυμᾶνε, κατὰ τὰ φαινόμενα, πολλὸ γρήγορα αὐτὸ τὸ ζήτημα—ποὺ γρήγορα ἀπ' ἄλλα ὁμοῖά του—γιατί κι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ εἶναι ζήτημα ποὺ ἀπαιτεῖ κάποια ξεχωριστὴ ἱκανότητα, κάποια ξεχωριστὴ δουλειά, κάποια ξεχωριστὰ ἠθικὰ ἐφόδια ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὸ ἀνέλαβαν καὶ γιατί καὶ οἱ καιροὶ καὶ ὁ καιρὸς εἶναι τέτοιοι, ποὺ ἂν δὲν προκίμουν οἱ διάφορες ἐπιτροπὲς καὶ παραεπιτροπὲς νὰ νοιώσουν τί πρέπει νὰ γίνῃ, οἱ πρόσφυγες θὰ ἤσυχάσουν μιὰ γιὰ πάντα ἐν κόλποις Ἀβραάμ ! . .

Βλέπω κάτι τὸ τρομερὸ καὶ φοβοῦμαι μήπως βλέπω σωστὰ καὶ τὴ φορὰ αὐτήνα.

— Ἐνα μάθημα χρειάζεται γιὰ τὸ ρωμαϊκὸ καὶ μιὰ θυσία γιὰ νὰ συχωρεθοῦν παλιὲς καὶ πρόσφατες ἀμαρτίες. Χρειάζεται, γιὰ νὰ μπεῖ ἀσπροπρόσωπο στὴ χορεία τῶν ἔθνων ποὺ ἀναγεννιοῦνται, γιὰ νὰ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διεῖ κατάμουτρα τὸν ἥλιο ποὺ ἀνατέλει . . . Καὶ φοβοῦμαι μήπως στὴ θυσία αὐτήνα προσφερθοῦν οἱ πρόσφυγες γιὰ ὀλοκαύτωμα !

Γιατί ἐκεῖ πηγαίνουμε μὲ τὸ δρόμο ποὺ πήραμε !

Μᾶς λείπει ἡ ὀργάνωση, μᾶς λείπει ἡ δουλειά, μᾶς λείπει ἡ σοβαρότητα, μᾶς λείπει ἡ ἐμπιστοσύνη.

Στὸν τόπο τοὺς ἀντιστηλώσαμε πάλι τὸ ξεχαρβάλωμα τῶν ἐπιτροπῶν, τὴ ρηκλάμα τῶν ρασοφόρων, τίς ἀνοησίες τοῦ ἄλφα καὶ τοῦ βῆτα, ποὺ βρίσκουν πάντα καὶ μιὰ ἔφημερίδα νὰ τίς περάσει καὶ τὸ αἰώνιο δῶστε !

Δῶστε ! . . . Μιὰ ἔφημερίδα ξεσκίζονταν χθὲς γιατί λείπει τὸ πατριωτικὸ αἶσθημα ἀπ' τοὺς ρωμηνοὺς καὶ δὲ δίνουν. Τὴν ἄλλη μέρα κάποιος ἔδωσε. Νομίζετε—κατὰ τὴν ἴδια πάντα ἔφημερίδα—πὼς τὰ ἔδωσε στὸ ἔθνος γιατί βρέθηκε αὐτὸς νὰ ἔχει αἶσθημα πατριωτικὸ ; Κόθε ἄλλο ! Ἡ ἴδια ἔφημερίδα, μᾶς λέγει πὼς τὰ ἔδωσε μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ δείξει πόση ἐμπιστοσύνη ἀξίζει ὁ α ἢ ὁ β παπᾶς, μέσον τοῦ ὁποῦν τὰ ἔδωσε ! . . . Ἄν θὰ τὰ δίνε ἀπὸ αἰ-

σθημα πατριωτικό και γιατί του πόνεσε στ' αλήθεια η καρδιά για τους αδελφούς του που πεθαίνουν στο δρόμο, θά τ'άινε, βέβαια. μ'σον του Ιμάμη!... Δώστε!... "Αλλη εφημερίδα ξεσπάθωνε χθές γιατί οι μητροπολίτες δέν αποφασίζουν να πάν στις επαρχίες τους, να περιμίσξουν, να παρηγορήσουν, να γλυκάνουν τὰ κοίμνια τους—αυτούς δά τους πρόσφυγας—που ξέσκισαν οι λύκοι και τὰ σκυλιά, και σήμερα ή ίδια εφημερίδα βρίζει πώς ο α και ο β μητροπολίτης πρέπει και στα καλά να μείνει δώ γιατί κάποιος δημογενής είχε στο μεταξύ την ιδέα να αποσταθεί σ' αυτόν για μ'ά δωρεά που είχε να κάνει!..

Δώστε!... Κάποιος ανώνυμος έδωσε και τ' όνομα του το φωνάζει κ' οι κουφοί οι πετεινοί δυό ώρες μετά τη δωρεά!...

Δώστε!... Κάποιος ανώνυμος έδωσε! Μέσα στις 30000 λίρες που μαζευτήκαν όλο κι όλο είναι κ' ή δική του δωρεά... Την άλλη μέρα τον είδαμε στις εφημερίδες Μεγάλο Έθνικό Έδεργέτη! Τύφλα νάχουν οι Άβέρωφ, οι Συγγροί κ' οι Ζαχάρωφ!

Δώστε!... Γενήκαν εξακόσις επιτροπές και κάθονται όλοι στο Φανάρι. Τά γραφεία τους είναι ζεστά και ο καφές του άχνίζει!

Και προσπαθούν — με την κουρούνα μήνυμα — να ξαναφέρουν πίσω τους πρόσφυγας.

Κινείς δέν το κούνησε να πάει εκεί, εκεί στον τόπο της συμφοράς, στον τόπο της οδύνης, να διει πώς βγαίνουν οι πρόσφυγες απ' τα τσιφλίκια κι απ' τ' άχνύρια όπου ζουν κι όπου τους εκμεταλλεύονται σήμερα για μιά βοδκα φρωμί, για ένα σανίδι. Να διει πως ξεκινούν τὰ γυναικόπαιδα για την πορεία μέσα στην καρδιά του χειμώνα. Να διει που θά μαζευτούν, πώς θά κáμουν το δρόμο, τι τους χρειάζεται, που θά φτάσουν, πώς θά φτάσουν, πώς θά περάσουν τὰ βουνά ξεφεύγοντας από τα χέρια των ληστών και των δημίων που παραμοιεύουν!

Δώστε!... Έθνη που και τ' όνομά τους ως τὰ χθές ήταν άγνωστο, πατιόρθωσαν με την Ικανότητα των αρχηγών τους να πείσουν την Εύρώπη για την έλευθερία τους.

Οι δικοί μας δέν κατώρθωσαν ακόμα να συγκινήσουν τους δυνατούς της γης με το απλούστατο αυτό ζήτημά μας, να ξαναγυρίσουν δηλαδή στα σπίτια τους και να πάρουν πίσω ό,τι άφησαν φεύγοντας άνθρωποι που το μόνο σφάλμα τους είναι πως τους λένε ρωμιούς!

Δώστε!... Γιατί μέσα στους σιόλους, τους τραγούς και τους μεγάλους που γιόμισαν τη θάλασσά μας με καράβια και τις καρδιές μας με όνειρα και μ' έλπίδες δέ βρέθηκε ακόμα ένα σαλινοκάραβο να κουβαλήσει τους γυστευχημένους αδελφούς μας. Στο μιά σκάλα στην άλλη, μέσα στη λεκάνη του Μαρμαρά!

Δώστε!... —Και πώς να μη δώσετε! Ξεσκίστηκεν ο τύπος μας για το ζήτημα της κληρονομίας του Καμπουρόγλου, κι απ' το δικό μας τύπο πέρισσε και στον ξένο και κόντεψε να γίνει ζήτημα πανευρωπαϊκό!

Και ο λαός — έτσι μ'ας είπαν οι εφημερίδες— στην αγανάκτησή του κατέβασε από το Θρόνο τον Πατριάρχη των άμαρτων κ' έφερε ή ήρθαν μό-

νοι τους — έδω τὰ μπερδευώ— στα πράγματα οι καλοί και οι άρτοί! Και από τότε γενήκαν όλα μέλι και γάλα! 'Ο λαός δέν ξανάβγαλε τσιμουδιά. Γιατί μόλις το Μ. Συμβούλιο έκανε δειλά δειλά την πρώτη του δήλωση στις εφημερίδες πώς θά ξεκαθαρίσει την υπόθεση του κληροστήματος και θά όρίσει τις ευθύνες βρέθηκε κάποιος να θυμηθώ — που να μην εσωνε — πώς υπάρχουν κι άλλα προηγούμενα κληροδοτήματα και διαχειρίσεις να ξεκαθαριστούν, κι άλλες να όριστούν ευθύνες. Και τόγραψε κι' αυτό στην εφημερίδα!..

Δώστε!... Γιατι καμιά εφημερίδα δέν έγραψε τίποτε απ' ό,τι έπρεπε να γράψει για το ζήτημα των προσφύγων, δώστε για να ρεκλαμαριστήτε, δώστε για να ρεκλαμαρέτε, δώστε για να υπάρχουν επιτροπές άνίκανες για καμιά δουλειά, δώστε για να υπάρχει στις εφημερίδες τόπος για κάθε δημοσίευμα ψεύτικο, ύποκριτικό και ύστερόβουλο, δώστε για να ξαναλάμψει σ' όλη τους τη μεγαλοπρέπεια ή άκαταστασία, ή σλατάλη, ή απονία που μ'ας χαρακτηρίζει όταν πρόκειται να διαχειριστομέν δημοσίω χρήμα, δώστε για να αρχίσουν να μαζεύουν έράνους και μερικές εφημερίδες όπως μαζεύαν και για άλλα ζητήματα, δώστε γιατί φωνάζουν: δώστε!

Μά αν νομίζετε πως πριν να δώσετε πρέπει να διείτε να γίνεται κάποια δουλειά θετική, οργανωμένη, σοβαρή, και τίμια, πώς πρέπει να διείτε τη μηχανή κουρτισμένη και έτοιμη να κινηθεί με το χρήμα σας, αν νομίζετε πως για να δώσετε πρέπει να είσθε βέβαιοι για το πως και που κι από ποιούς θά διατεθούν τα χρήματά σας, αν νομίζετε πως με τα χάλια που καταπίστηκαν κι αυτό το ζήτημα οι αιώνιοι μοιρολάτρες του Φαναριού, το χρήμα σας μπορεί να γίνει άφορη να άποτελειασει — αλοίμονο, — το έργο ενός Ταλαάτ κ' ενός Έμβέρ... θέλετε δώ-σiete, — θέλετε μη δίνετε!...

Πόλη, 21/12/18

ΙΑΝ. ΜΠΕΚΕΣ

EDMOND ROSTAND

Βιβλιογραφία: — Le grand rouge (1888). — Les Musardises, ποιήματα (1890). — Les Romanesques, έργο σε τεσσέρις πράξεις, σε στίχους, παιχτηκε στο Théâtre-Français, στις 21 Μαΐου 1894. — La Princesse Loiraine έργο σε τεσσέρις πράξεις, σε στίχους, παιχτηκε στο Théâtre de la Renaissance, στις 6 'Απριλίου 1895. — La Samaritaine, εύαγγέλιο σε τρία μέρη, σε στίχους, παιχτηκε στο Théâtre de la Renaissance στις 14 'Απριλίου 1897. — Cyrano de Bergerac, ηρωική κωμωδία σε πέντε πράξεις, σε στίχους, παιχτηκε στο Théâtre de la Porte-Saint-Martin στις 28 Δεκεμβρίου 1897. — L'aiglon, δράμα σε έξη πράξεις, σε στίχους, παιχτηκε στο Théâtre Sarah-Bernhardt, στις 10 Μαρτίου 1900. — Chateclair, έργο σε τεσσέρις πράξεις, σε στίχους, παιχτηκε στο Théâtre de la Porte-Saint-Martin, στις 7 Φεβρουαρίου 1910.

Ο Edmond Rostand γεννήθηκε την 1η 'Απριλίου 1868, στη Μασαλία, όπου έκαμε τις πρώτες σπουδές του.

Έξακολούθησε τις σπουδές του στα Παρίσια, στο κολλέγιο Stanislas. Κατόπι έφοίτησε στη Νομική σχολή. Στα 1890, είκοσι δυό χρονώ, έδημοσίεψε την πρώτη του ποιητική συλλογή: Les Musardises. 'Ο Augustin Filon

χαριέτης τὸν νέο ποιητὴ μὲ τ' ἀκόλουθα λόγια: «Ὁ τόμος αὐτὸς (Les Musardises) δὲν εἶναι ἄνθος, εἶναι γλυκύτατος καιρὸς. Δὲν εἶναι μιὰ ἀπλή ὑπόσχεση, εἶναι μιὰ ἐκρηξη ποιητικοῦ ταλάντου, καὶ μαζὺ ἕνας κοινούργιος τόνος, κάτι τι αὐτόματο, μιὰ τόλμη, κάτι ποὺ ὑψώνεται καὶ πάλαι καὶ ποὺ κάμει τοὺς ἄλλους νὰ ριγοῦν. Μιὰ εὐθυμὴ ἀγάπη τῆς ζωῆς χρωματισμένη ἀπ' τὴ μελαγχολία ἐκείνη ὅπου ξεκουράζονται χωρὶς νὰ ἐκνευρίζονται οἱ παθητικὲς ψυχές».

Ἐὐθὺς ὕστερ' ἀπ' τὴν ἔκδοσιν τοῦ πρώτου τοῦ ἔργου ὁ ποιητὴς παντρεύτηκε μὲ τὴν Λα Rosemond Gérard, ποιήτρια ποὺ δημοσίευσε, μετὰ ἕνα χρόνον, τὴν πρώτη τῆς συλλογὴ: Les Pipeaux.

Ὁ Rostand γάμισε τυχαίως τὸν Féraudy τῆς Comédie Française καὶ τοῦ ἔδωσε νὰ διαβάσῃ μιὰ πράξη σὲ στίχους: Les deux Pierrots. Ὁ Féraudy ἔφερε τὴν πράξιν στὸν Jules Claretie. Ὁ διευθυντὴς τοῦ Théâtre Français διαβάζει τὸ ἔργο, τὸ ἀρέζει καὶ δέχεται ἀμέσως νὰ παιχθῇ. Δυστυχῶς τὴ μέρα ποὺ διαβάζουνταν τὸ ἔργο, στὴν ἐπιτροπὴ τοῦ θεάτρου πεθαίνει ὁ Théodore de Banville. Ὅλη ἡ λευκότης τῶν Πισσορίων φάνηκε κατὰμαυρη καὶ τὸ ἔργο δὲν γένηκε δεκτό. Ἡ ἀποτυχία αὐτὴ γέννησε τοὺς Romanesques. Ὅταν ὁ Claretie εἶδοσιν τὸν Rostand γιὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ ἔργου του, ζήτησε ἀπὸ τὸν ποιητὴ νὰ τοῦ φέρῃ μιὰν ἄλλη πράξιν. «Θὰ εἰς φέρω τρεῖς» ἀπάντησε ἐκεῖνος καὶ κράτησε τὸ λόγο του. Μετὰ ὀκτὼ μέρες διάβασε στὸν Claretie τὴν πρώτη πράξιν τῶν Romanesques. Ὅταν τὸ ἔργο τελείωσε, γένηκε δεκτὸ ἀπ' τὴν ἐπιτροπὴ τοῦ θεάτρου. Περίμενε δυὸ χρόνια τὴ σειρά του καὶ παίχτηκε τὴ δευτέρα 21 Μαΐου 1894.

«Μιὰ ἐκδήλωσις, ἔγραψε ὁ ἴδιος Claretie γιὰ τὸ ἔργο, μιὰ ἐκδήλωσις νεότητος καὶ τρυφερότητας. Ὁ νέος ποιητὴς ἔχει φαίνεται, τὸ θέατρο μέσα στὸ αἷμα του». Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία τοῦ ἔδωσε τὸ βραβεῖο Toiras, προωρισμένο γιὰ τὸ κολλήτερον θεατρικὸ ἔργο ἐκείνης τῆς χρονιάς.

Ἐνόσφ οἱ Romanesques φύλαγαν δυὸ χρόνια, τὴ σειρά τους, ὁ Rostand ἔγραψε τὴν Princesse lointaine. Ὁ Coquelin aîné καθὼς κ' ἡ Sarah Bernhardt παρεννόσκουνταν στὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἔργου ποὺ ἔκαμε ὁ ποιητὴς σιτοὺς ἀρτίστεις τῆς Renaissance. Ὁ μεγάλος ἠθοποιός, ἔθουσιασμένος, ζήτησε ἀπὸ τὸν ποιητὴ νὰ εἰσιμάσῃ γιὰ ἐκεῖνον ἕνα ἔργο. Ὁ Rostand ἀπάντησε πὺς ὀνειρεύονταν ἕνα πρόσωπον, τοῦ ὁποίου ἡ οὐλονίτα τὸν ἀπασχολοῦσε ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ εἶταν μαθητὴς. Κι ὁ ποιητὴς, ὕστερ' ἀπὸ τὴν παράστασιν τῆς Princesse lointaine στίς 5 Ἀπριλίου 1895, ἔγραψε τὸν Cyrano. Μαζὺ του τελείωσε καὶ τὴν Samaritaine. Στίς 28 Δεκεμβρίου 1897 ὁ Coquelin aîné ἔπαιξε ἐν τῷ θεάτρῳ de la Porte-Saint-Martin τὸν Cyrano de Bergerac. Ἡ βραδιά ἐκείνη στάθηκε ἕνας θρίαμβος γιὰ τὸν ποιητὴ. Καὶ γιὰ πρώτη ἰσως φορά, ἡ κριτικὴ συμφώνησε μὲ τὸ κοινόν. «Ἡ 28 Δεκεμβρίου 1897, ἔγραψε ὁ Francisque Sarcey, θὰ ἀφήσῃ ἐποχὴ σιὰ χρονικῶς τοῦ θεάτρου μας. Γεννήθηκε ἕνας ποιητὴς. Ὁ Cyrano εἶναι ἕνα θαυμάσιον ποιητικὸ ἔργο καὶ πρὸ πάντων ἕνα ἔργο θεατρικόν. Ὁ ποιητὴς ἔα-

νεζωντάνεψε τὸ στίχο τοῦ Scarron καὶ τοῦ Regnard. Εἶναι εὐκολος, φωτεινός, ἔχει τὴν κίνησιν καὶ τὸ ρυθμό, διὰ τὰ προτερήματα ποὺ χαρακτηρίζουν τὴ φυλὴν μας. Τί εὐτυχία! τί εὐτυχία!».

Τὸν Cyrano de Bergerac τὸν διαδέχτηκε τὸ Aiglon. Παίχτηκε στίς 10 Μαρτίου 1900 ἀπ' τὴ Sarah-Bernhardt καὶ στάθηκε ἕνας νέος θρίαμβος γιὰ τὸν ποιητὴ. «Δὲν ὑπάρχει, ἔγραψε ὁ Max Nordau, ἄλλος δραματογράφος ποὺ νὰ ἔχη τὴν εὐκολία ὅπως ὁ Rostand, νὰ μεταμορφώσῃ τὸ ἀφηρημένον σὲ συγκεκριμένον, νὰ τοῦ δῶν ὑπόστασιν καὶ νὰ τὸ βάλῃ ἀπὸ τὰ μάτια καὶ τ' αὐτιά μέσα σὲ πνεῦμα τοῦ θεατῆ. Ἡ τέχνη του, ἡ ὀλοποιητικὴ καὶ ἑνσαρκωτικὴ, εἶναι ἀπαράμιλλη.»

Κ' οἱ πρὸ ἡμῶν δὲμοι κ' εὐτυχιούμενες μέρες ἀκολουθοῦνται κάποτε ἀπὸ ἄλλες πολὺ σκληρὰς. Φεύγοντας ἀπὸ τὴν πρώτη παράστασιν τοῦ Aiglon ὁ ποιητὴς ἔπαισε σοβαρὰ ἀρρώστιας. Γιὰ μερικὸς μῆνας ἡ ζωὴ του βρισκόνταν σὲ κίνδυνον. Ὅλις ἀνέθρωσε ἔφυγε ἀπὸ τὰ Παρίσια στὴν ἐξοχὴ. Ξαναἤρθε γιὰ μερικὲς μέρας, γιὰ νὰ πάσῃ στὴ Γαλλικὴ Ἀκαδημία τὴ θέσιν τοῦ Henri de Bornier, στίς 4 Ἰουνίου 1903. Ὁ ἀκαδημαϊκὸς του λόγος καθὼς κ' ἕνα ἀρθρον ποὺ δημοσίευσε στὸν Gaulois: Un Soir à Hernani γιὰ τὸ ἑκατόχρονον τοῦ Hugo εἶναι ἀριστουργηματικὰ. Στὴν πρώτη παράστασιν τοῦ Cyrano ὁ ποιητὴς πῆρε τὸ παράσημον τῆς Legion d'honneur καὶ στίς 14 Ἰουλίου 1900 τὴν rosette d'officier. Στὴν ἐξοχὴ ἔγραψε τὸν Chanteclair, ἔργο ποὺ κρίθηκε αὐστηρὰ, παρ' ὅλη τὴν πρωτοτυπία καὶ τὴν ποιότητά του.

Ἐἶχε ἀρχίσει ἡ παρακμὴ. Ὁ θάνατος τὸν πῆρε στὴν πρὸ καλῆ στιγμῆ, πρὶν νὰ δύσῃ ὀλίγε τὸ ποιητικὸν τοῦ ἀστῆ.

O. M.

ΒΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Στὸν ποιητὴ Ὁ. Μπεκέ,

Ὅντας, πρὶν ἀπὸ πέντε χρόνια, στὴν Ἀθήνα, μὲ παιδιάτικη ἀφέλεια τόλμησιν νὰ ρωτήσω τὸν κ. Παλαμᾶ ἂν πρέπει νὰ γράψουμε ἡμεῖς οἱ μικροί, δείχνοντάς του ἕνα ἀπὸ τὰ πρωτόλειά μου ἔργα, πῆρα τὴν πρὸ ἑνθαρουντικὴ ἀπάντησιν:

«Ἄν δὲν γράφουν οἱ μικροὶ πὺς θὰ βροῦν πνεύματα στὴν Ἑλλάδα;» μούπε ὁ μέγας ἐκεῖνος δάσκαλος ὀλονῶν μας καὶ ἀπὸ τότε ρίχτηκα μὲ ζῆλον σιτοὺς ἀνεξιχνίαστους λαβύρινθους τῆς λογοτεχνίας, κρατῶντας σφιχτὰ στὸ χέρι μου τὸ Ἀρειάδνειον νῆμα ποὺ ξετυλίξω στοχαστικὰ ἀνάμεσα στίς ἀγκαθόστρωτες μονίαις, τίς μικροπρόληψες τοῦ κόσμου, ποὺ ἀπαιτῆται τὴ σημερινὴ κοινωνία, μελετῶντας τὸ βαθύ φιλοσοφικὸ βιβλίον τοῦ λαοῦ.

Ἡ ἀναγκαστικὴ πεζότης τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ πολέμου, ἀναπολογυρίζοντας νόμους καὶ ἀρχές, μ' ἔκαμε νὰ σταματήσω ἀπὸ ἐκπῆξιν καὶ νὰ παρακολουθήσω τὰ γιγαντένια ὄλατα τῆς Προόδου σιτοὺς ἀπεγνωσμένους ἀγῶνας τῆς βιοπάλης.

Κάθε άνθρωπος έχει ένα δικό του τρόπο γιὰ νὰ κρίνῃ καὶ αὐτὲς οἱ πολυ-
ποίκιλλες ἐντύπώσεις, μ' ἔκαναν νὰ σχηματίσω πρόωρα κάποιαν ἀτομικὴ γνώμη
πὸ θάθελα νὰ τὴν μεταδώσω στὸ δημόσιον.

Ἄν καὶ ὁ «Λόγος» σας εἶναι βῆμα ἐλεύθερον καὶ ἡ ἰδεολογία σας νεο-
τεριστικὴ μᾶς ὑπόσχεται τὸ γκρόμισμα κάθε σαπίλας παλίου καιροῦ, ὁ-
μως δὲ θῆθε νὰ εἶναι ὡς γινώσκω ἀπὸ κοντὰ νὰ σᾶς στείλω ἀπὸ τὶς παρά-
ξενες αὐτὲς μελέτες μου, γιατί φοβοῦμαι τὴν παρεξήγηση, τὴν παραγνώριση
τῶν ριζοσπαστικῶν καὶ πρωτότυπων ἰδεῶν μου.

Στὰ Σιγναϊκά φιλολογικὰ σολόνια γένηκε πολὺς λόγος γύρω στ' ὄνο-
μά σας, μὲ συμποθητικὰς κριτικὰς γιὰ τὰ ζουμερὰ καὶ νόστιμα τραγουδιᾶκια
σας ποὺ δημοσιευθῆκανε στὸν «Κόσμος» τοῦ Νικολαΐδη, πρὸ πάντων ἕνα
«Στὸν κακὸ δρόμο», ἂν δὲ μὲ ξεγελᾷ, ἡ μνήμη, ἕστερα ἀπὸ πολλὰ σχόλια
σᾶς ἔπλεξε τὸ δαφνένιον ποιητικὸ στεφάνιον ποὺ σᾶς φόρεσε ὁ κύκλος τῶν ἐκλε-
κτῶν, μὲ τὴν δμοφώνη ἀναγνώσιση τῆς ἀληθινῆς σας ἀξίας.

Μὴ θαρεῖτε, Κύριε, πὼς θῆλω νὰ σᾶς κολακίσω μὲ λόγια ζητημένα καὶ
τεχνικὰ συναρμοσμένα ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ παρουσιασθῶ σὰν γνωστὴ μὲ τὰ
συνέττα ἐκείνου ποὺ λογαριάζεται ἀπὸ τοὺς Μεγάλους, καὶ ποὺ θὰ τὸ θεω-
ροῦσα τιμὴ μου νάσχοιμουνα σὲ προσωπικὴ συνάφεια γιὰ νὰ νοιώσω τὴ
ζωντανὴ εὐχολόγησι τῆς πνευματικῆς ἀπόλαψης· ἔχω γιὰ συνήγορό μου τὸ
ἀπλὸν— σὰ μιὰ συνομιλία— γράμμα μου καὶ ἀπόδειξες τὸ φύλλον τοῦ «Κό-
σμου» μὲ τὶς ἀναδημοσίεψεις τῶν Ἀθηναϊκῶν περιοδικῶν: «Ποιὸς εἶναι
αὐτὸς ὁ Μπεκές; φαίνεται μελετημένος, κτλ. κτλ. κτλ.»

Σήμερον περιορίζομαι νὰ σᾶς στείλω τρία ποιήματα ἀπὸ τὸ σφράγι-
ον μου.

Ἄν τὰ διόρθωσα, ἂν καὶ βλέπω τὰ λάθη τους, θῆλω νὰ μείνουν μὲ
τὴν πρωτόγονη σκέψη, μὲ τὴν πρώτη τῆς ἔμπνευσης ὁρμὴ ποὺ γιὰ μένα εἶ-
ναι ἡ πραγματικὴ ἀξία κάθε ἔργου καὶ μάλιστα σὰν εἶναι ἀπὸ κείνα τὰ δημι-
ύματα στὴ ζωὴ μας σὲ μιὰ αἰώνια ἀνάμνησι ποὺ μᾶς κνηγᾷ σὰν ἐφιέλτης καὶ
ποὺ ὄχι ἡ τέχνη τοῦ σίχου, ἀλλὰ κάποιο ξεχείλισμα καρδιᾶς μᾶς κάνει νὰ
μπιστευθοῦμε πάντοτε στὸ χαρτί.

Περᾶστε τὰ λοιπὸν — ἂν τὰ κρίνετε γιὰ δημοσίευμα— στὴ σελίδα ποὺ
χρῶζετε στὴ φιλοξενία τῶν ἀουστηματοποιήτων καὶ ἀργότερα, σὰν σᾶς δια-
βάσω τὶς νέες μου ἰδέες, τὶς γυμνὰς καὶ ἐξέθαφτες καὶ τὶς ἐγκρίνετε, μορεῖτε
νὰ μὲ κατατάξετε στὸν ἀριθμὸ τῶν ταχτικῶν συνεργατῶν σας.

Μὲ πολλὴ τιμὴ

ΕΛΛΑΔ ΛΑΜΠΙΣΗ

— Τὰ ποιήματά σας δημοσιεύτηκαν σὲ προηγουμένη σελίδα. Ὅσο γιὰ τὶς μελέτες
σας, ἐπιθυμοῦμε πολὺ νὰ τὶς ἀκούσουμε, ὅσο παράξενες καὶ ριζοσπαστικὰς κι ἂν εἶναι.
Σᾶς περιμένουμε νὰρθῆτε καμμιά μέρα στ' γραφεῖα μας γιὰ νὰ μᾶς τὶς διαβάσετε. Μὴ
φοβᾶστε τὴν παρεξήγηση καὶ τὴν παραγνώριση. Θὰ βρεθῆτε μέσα σ' ἕναν κύκλο
ἀδελφικό, ποὺ ἔχει τόση καλὴ διάθεσι νὰ μορφώνη ὅση ἔχει λαχτάρη νὰ μοι φάνεται.